

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ**

ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η Ιστορία του Νοσοκομείου «Άγιος Δημήτριος»

**ΓΟΥΓΟΥΛΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ
ΚΑΡΑΤΣΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ**

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ/ΕΠΙΒΛ.: ΚΟΥΡΚΟΥΤΑ ΛΑΜΠΡΙΝΗ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2010

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ

Η Ιστορία του Νοσοκομείου «Άγιος Δημήτριος»

ΓΟΥΓΟΥΛΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ
ΚΑΡΑΤΣΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ/ΕΠΙΒΛ.: ΚΟΥΡΚΟΥΤΑ ΛΑΜΠΡΙΝΗ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2010

Σημάδια στην... άμμο!

Μια νύχτα, ένας άνθρωπος είδε ένα όνειρο. Ονειρεύτηκε ότι περπατούσε κατά μήκος μιας ακτής μαζί με τον Κύριο. Ψηλά στον ουρανό είδε να περνούν σκηνές από τη ζωή του. Σε κάθε σκηνή παρατήρησε στην άμμο τα σημάδια από τα βήματα δύο προσώπων. Το ένα ανήκε στον ίδιο και το άλλο στον Κύριο.

Όταν η τελευταία σκηνή από τη ζωή του πέρασε μπροστά από τα μάτια του, κοίταξε πίσω προς τα σημάδια στην άμμο. Παρατήρησε τότε, πως πολλές φορές κατά τη διάρκεια της ζωής του υπήρχαν τα σημάδια ενός μόνο προσώπου. Και πρόσεξε ότι αυτό συνέβη στις πιο δυσάρεστες και δύσκολες στιγμές της ζωής του.

Το γεγονός αυτό τον ενόχλησε και ρώτησε τον Κύριο: "Κύριε, είπες ότι αν σε ακολουθούσα θα με συνόδευες σε όλο το δρόμο. Πρόσεξα, όμως, πως κατά τις πιο δύσκολες στιγμές της ζωής μου, υπάρχουν τα σημάδια ενός μόνο στην άμμο. Δεν καταλαβαίνω γιατί με εγκατέλειπες όταν σε χρειαζόμουν περισσότερο;".

Τότε, ο Κύριος είπε: "Αγαπημένο μου παιδί, σε αγαπώ και ποτέ δεν θα σε εγκατέλειπα. Τις ώρες της δοκιμασίας και του πόνου σου, όπου βλέπεις τα σημάδια ενός μόνο στην άμμο, ήταν που σε μετέφερα στην πλάτη μου".

*Στις οικογένειές μας , για την
συμπράσταση και υπομονή που έδειξαν
Στον εισηγητή αυτής
της πτυχιακής εργασίας που στήριξε,
παρότρυνε και ενθάρρυνε
την εκπόνηση της.....*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες	σελ. 6
Περιεχόμενα	σελ. 7
Πρόλογος.....	σελ. 9
Εισαγωγή	σελ. 10

Κεφάλαιο 1

Τα Νοσηλευτικά Ιδρύματα από την αρχαιότητα μέχρι τους πρώτους αιώνες της Οθωμανικής κυριαρχίας.....	σελ. 12
1.1 Η εξελικτική πορεία του όρου Νοσοκομείο	σελ. 12
1.2 Τα νοσηλευτικά Ιδρύματα στην Αρχαία Ελλάδα	σελ. 14
1.3 Τα νοσηλευτικά Ιδρύματα στο Βυζάντιο	σελ. 17
1.4 Τα νοσηλευτικά Ιδρύματα στους Οθωμανικούς χρόνους.....	σελ. 20

Κεφάλαιο 2

Η Θεσσαλονίκη των Οθωμανικών χρόνων.....	σελ. 22
2.1 Η οργάνωση της πόλης και ο πληθυσμός της.....	σελ. 22
2.1.1 Ο εβραϊκός πληθυσμός.....	σελ. 23
2.1.2 Ο Χριστιανικός πληθυσμός.....	σελ. 24
2.1.3 Ο Μουσουλμανικός πληθυσμός.....	σελ. 25

Κεφάλαιο 3

Τα Νοσοκομεία της Θεσσαλονίκης	σελ. 27
3.1 Οι υγειονομικές συνθήκες στη Θεσσαλονίκη της Τουρκοκρατίας.....	σελ. 27
3.2 Τα Νοσηλευτικά Ιδρύματα της Θεσσαλονίκης πριν την απελευθέρωση.....	σελ. 29
3.2.1 Το Θεαγένειο.....	σελ. 35
3.2.2 Το Νοσοκομείο Χίρς (Ιπποκράτειο)	σελ. 37
3.2.3 Το Ρωσικό Νοσοκομείο	σελ. 43
3.2.4 Το Ιταλικό Νοσοκομείο	σελ. 44
3.2.5 Το Γαλλικό Νοσοκομείο	σελ. 47
3.2.6 Το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο.....	σελ. 48
3.2.7 Το 424 Στρατιωτικό Νοσοκομείο	σελ. 53
3.3 Τα Νοσηλευτικά Ιδρύματα της Θεσσαλονίκης μετά την απελευθέρωση	σελ. 54
3.3.1 Κεντρικό (Γ. Γεννηματάς)	σελ. 54
3.3.2 ΑΧΕΠΑ.....	σελ. 60
3.3.3 Γ. Παπανικολάου.....	σελ. 64

Κεφάλαιο 4

Το Νοσοκομείο “ Ο Άγιος Δημήτριος”	σελ. 69
4.1 Η Ιστορία του	σελ. 69
4.2 Η Αρχιτεκτονική του.....	σελ. 72
4.3 Οι Άνθρωποί του	σελ. 75

4.4 Οργανισμός Διοικήσεως και λειτουργίας	σελ. 81
Επίλογος	σελ. 85
Βιβλιογραφία.....	σελ. 86

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Για την ολοκλήρωση των σπουδών μας , στο Α.Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης στο Τμήμα Νοσηλευτικής της Σχολής Επαγγελματών Υγείας και Πρόνοιας, συντάξαμε την παρακάτω πτυχιακή εργασία. Το θέμα της πτυχιακής εργασίας είναι **“ Η Ιστορία του Νοσοκομείου « Ο Άγιος Δημήτριος » ”** . Για να προσεγγίσουμε το θέμα μας ανατρέξαμε στα ιστορικά αρχεία του Δήμου Θεσσαλονίκης, του Νοσοκομείου καθώς και άλλων φορέων μέσα απο τα οποία ανακαλύψαμε όχι μόνο την ιστορική του διαδρομή αλλά και τη σημασία και την αξία της ποσφοράς του, τόσο προς τους κατοίκους αυτής της ίδιας της Θεσσαλονίκης όσο και προς ολόκληρης της Βόρειας Ελλάδας.

Αναζητώντας τα ίχνη του **“ Αγίου Δημητρίου ”** μέσα στους αιώνες που πέρασαν, ανακαλύψαμε ότι αυτά είναι άρρυστα συνδεδεμένα τόσο με την ιστορία της πόλης και των κατοίκων της Θεσσαλονίκης όσο και με την ιστορία γενικότερα του θεσμού των Νοσηλευτικών Ιδρυμάτων. Για το λόγο αυτό η μελέτη της ιστορίας των Νοσηλευτικών Ιδρυμάτων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, και ιδιότερα αυτών της Θεσσαλονίκης, θα μας βοηθήσει να καταλάβουμε την ιστορική πορεία του **“ Αγίου Δημητρίου ”** καλύτερα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα ερώτημα που μας απασχόλησε από τη στιγμή που αναλάβαμε την εκπόνηση αυτής της πτυχιακής εργασίας, ήταν το κατά πόσο ένα θέμα καθαρά Ιστορικής μελέτης θα είχε ενδιαφέρον για τον αναγνώστη του χώρου της Υγείας. Όμως, όπως είναι γνωστό κάθε κοινωνία που σέβεται τον άνθρωπο και θέλει να επαγγέλλεται την ποιότητα και τον πολιτισμό της, βάζει σε πρώτη προτεραιότητα τη Δημόσια Υγεία. Οι νοσηλεύτριες και οι νοσηλευτές μαζί με το προσωπικό της διοικητικής μέριμνας είναι η σπονδυλική στήλη της θεραπευτικής που κατευθύνεται βέβαια από τα επιστημονικά επιτελεία κάθε ιδρύματος, κάθε ειδικότητας και κάθε κλάδου. Γι'αυτό λοιπόν είναι σημαντικό οί νέοι άνθρωποι να κατευθύνονται προς το νοσηλευτικό τομέα και να υπάρχουν τα ανάλογα κίνητρα.

Ταυτόχρονα διακρίνεται μια συναίνεση μεταξύ των ερευνητών νοσηλευτών ότι η έκθεση της ιστορικής κληρονομιάς της νοσηλευτικής λειτουργεί ως είδος προσανατολισμού στο επάγγελμα.⁴ Η Ashley¹ χαρακτηριστικά υποστηρίζει ότι η μελέτη της ιστορίας δίνει στους ανθρώπους πληροφορίες για την πραγματική τους ταυτότητα και το φιλοσοφικό λόγο της ύπαρξής τους. Σχετικά νωρίς σε αρκετές Ευρωπαϊκές Χώρες και στις ΗΠΑ οι νοσηλευτές άρχισαν να μελετούν τις ρίζες του νοσηλευτικού επαγγέλματος. Στη χώρα μας ωστόσο φαίνεται να μην έχουν μελετηθεί ιδιαίτερα όλοι εκείνοι οι παράγοντες που επηρέασαν το παρελθόν, οι οποίοι κατά την άποψη των

"Keeling and Ramos" είναι ακόμη και σήμερα παρόντες, με διαφορετικές βέβαια μορφές.

Το μειωμένο ενδιαφέρον για την μελέτη της ιστορίας της νοσηλευτικής της χώρας μας θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι αντικατοπτρίζεται στη θέση που έχει στο πρόγραμμα σπουδών των τμημάτων νοσηλευτικής των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της χώρας μας, το μάθημα της ιστορίας του επαγγέλματος καθώς και στον ελάχιστο αριθμό ερευνητικών εργασιών με θέματα που σχετίζονται με το παρελθόν της νοσηλευτικής και τις ρίζες της δημιουργίας της.

Σκοπός λοιπόν της εργασίας αυτής είναι να καταδείξει τον Ιστορικής σημασίας ρόλο που διαδραμάτισε ο **“ Άγιος Δημήτριος ”** , όχι σαν μία μεμονωμένη νοσηλευτική μονάδα αλλά ως ένα τμήμα ενός θεσμού που έχει **Παρελθόν , Παρόν και Μέλλον**

Κεφάλαιο 1 Τα Νοσηλευτικά Ιδρύματα από την αρχαιότητα μέχρι τους πρώτους αιώνες της Οθωμανικής κυριαρχίας

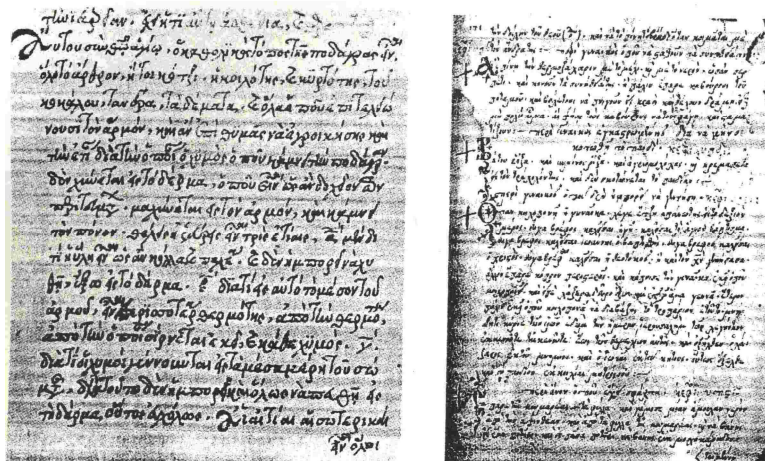
1.1 Η εξελικτική πορεία του όρου Νοσοκομείο

Οι πλέον εξελιγμένες μορφές της ιατρικής και νοσηλευτικής βρίσκουν χώρο ανάπτυξης κυρίως στα μεγάλα νοσηλευτικά ιδρύματα και αυτά είναι φυσικά τα νοσοκομεία μέσα στα οποία από τη μία πλευρά ο ασθενής ή ο τραυματίας βρίσκει περίθαλψη και θεραπεία και από άλλη αναπτύσσεται η επιστημονική έρευνα και εξάσκηση με την ποικιλία των περιπτώσεων και τον εξοπλισμό των νοσοκομείων σ' αυτό που εννοούμε πλήρη περίθαλψη. Αυτά τα ιδρύματα, όπως σήμερα τα έχουμε μπροστά μας, ήταν άγνωστα κατά την αρχαιότητα.¹⁶

Ο όρος Νοσοκομείο δεν υπήρχε στα λεξικά της Αρχαίας Ελληνικής. Αυτό είναι ευεξήγητο γιατί νοσοκομεία τότε δεν υπήρχαν. Ο όρος αναφέρεται στο λεξικό του Πάπε (με την προσθήκη "μεταγενέστερα") εννοούνται προφανώς οι πρώτοι Βυζαντινοί χρόνοι, ως ο τόπος "εν ω οι ασθενείς θεραπεύονται".¹¹

Στα λεξικά της Λατινικής γλώσσας υπάρχει ο όρος Valetudinarium, από το Valetudo που σημαίνει ασθένεια και κράση. Valetudinarius ονομαζόταν ο ασθενής. Τα Valetudinaria προορίζονταν μόνο για τους πολεμιστές, προφανώς γιατί μόνο για την θεραπεία αυτών ενδιαφερόταν η Πολιτεία. Τα Valetudinaria δεν αντιστοιχούν σε νοσοκομείο με την σύγχρονη έννοια.

Στο Βυζάντιο, πατρίδα ως γνωστόν του νοσοκομείου, χρησιμοποιούνται γι' αυτό πολλοί όροι όπως "καταγώγιον", "καπηλειό", "ιατρείον", "φροντιστήριον", αλλά κυρίως οι όροι "ξενοδοχείον", "νοσοκομείον" και "ξενών". Για πολλούς από τους παραπάνω όρους πολλές φορές δεν είναι σαφές αν πρόκειται μόνο για περίθαλψη οδοιπόρων, φτωχών, πεινασμένων ή και για την περίθαλψη εκτός των παραπάνω ατόμων και ασθενών. Οι όροι Ιατρείον και Φροντιστήριον σπανιότατα χρησιμοποιούνταν.

Εικόνα 1.1 Αθωνικά γιατροσόφια

Οι άλλοι δύο όροι Ξενών και Νοσοκομείο χρησιμοποιούνταν σ' όλη την διάρκεια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Ο όρος νοσοκομείο επικρατεί μάλλον όψιμα και ιδίως μετά την πτώση της Κωνσταντινουπόλεως. Στο λεξικό Σονίδα σημειώνεται: "Ο όρος νοσοκομείο είναι late word for Xenon.[μεταγενέστερη λέξη για τον ξενώνα] ". Στους μετά την άλωση χρόνους χρησιμοποιούνταν και οι όροι "οσπητάλιον" ή "σπητάλιον" λατινικής πλέον προέλευσης.¹¹ Στη δύση επίσης χρησιμοποιήθηκαν λατινικοί όροι αντίστοιχοι προς το ξενοδοχείο ή τον ξενώνα.

Αλλά και σήμερα το νοσοκομείο ονομάζεται Hopital (γαλλικά), Hospital(αγγλικά), Ospitale(ιταλικά). Από τα παραπάνω βλέπει κανείς ότι στη Δύση για τα νοσοκομεία επικρατούν στις περισσότερες γλώσσες όροι

λατινικής ρίζας, αντίστοιχοι με τους βυζαντινούς όρους ξενών, ξενοδοχείον κ.ά.

Ο όρος Νοσηλεία ή Νοσηλευτική είναι κατά πολλούς αιώνες μεταγενέστερος αυτού του Νοσοκομείου. Στην Ελλάδα στα λεξικά του Πυρσού(ως και το 1932) η λέξη Νοσηλευτική δεν αναφέρεται πουθενά. Στο λεξικό του Δημητράκου(1964)¹¹ αναφέρεται μόνο η λέξη Νοσηλευτής-τρια για το "Νοσηλεύοντα τον ασθενή". Στις Αγγλόφωνες χώρες ισχύει για την Νοσηλευτική ο όρος "nursing". Στην Αγγλία επικράτησε ο όρος από τα έργα της Fl.Nightgale, η οποία πέρα από τη συμβολή της στην ανάπτυξη της σύγχρονης επιστήμης της Νοσηλευτικής, εξέδωσε το 1860 το "Notes on Nursing. What it is and what it is not".

Εικόνα 1.2 Ιατρικό Βιβλίο στη Λατινική

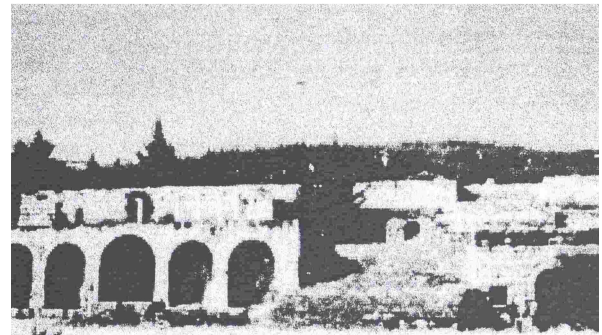
Η εξελικτική πορεία του όρου Νοσοκομείο, Νοσηλευτική, μέσα από τα λεξικά και τα αρχαία συγγράμματα δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια απεικόνιση της ιστορικής εξελικτικής πορείας των Νοσοκομείων και της Νοσηλευτικής από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

1.2 Τα Νοσηλευτικά Ιδρύματα στην Αρχαία Ελλάδα

Αναφορικά με την Ελλάδα άλλωστε γύρω στον 5ο π.Χ. αιώνα πιθανολογείται η ίδρυση των πρώτων ιερών ναών προς τιμή του θεού Ασκληπιείου σε διάφορα μέρη της Ελλάδας. Η εγκατάσταση των ναών αυτών γινόταν σε ειδικά επιλεγμένους χώρους, η φυσική ομορφιά των οποίων συνηγορούσε στη γρήγορη αποκατάσταση της υγείας των ασθενών που συνωστίζονταν στα Ασκληπιεία. Οι ικέτες που κατέφθαναν στα Ασκληπιεία δεν έπασχαν συνήθως από βαριά νοσήματα και οι θεραπείες που εφαρμόζονταν ήταν ποικίλες.⁸

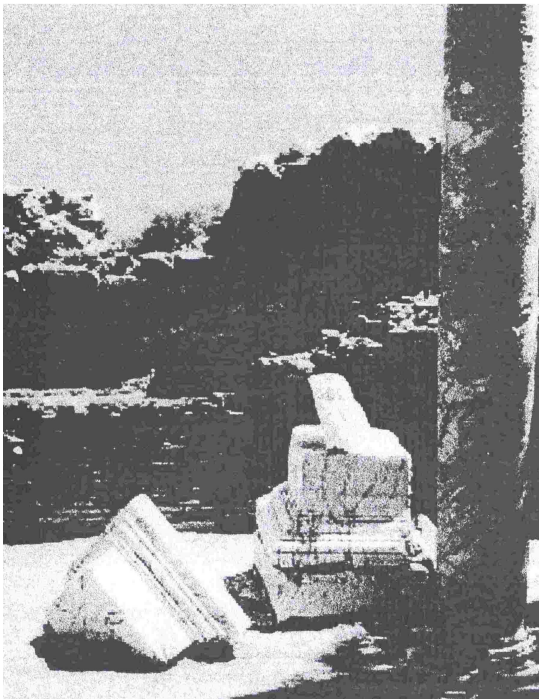
Εικόνα 1.3 Ο ναός του Ασκληπιού στην Επίδauρο (380-370 π.Χ)

Από την μελέτη των ιαμάτων που περιγράφονται στις αναθηματικές πλάκες που έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη του Π. Καββαδία⁵ στο ιερό της Επιδαύρου, αλλά και από τα αρχαιολογικά ευρήματα σε πολλά Ασκληπιεία, προκύπτει ότι οι ιερείς γιατροί αναλάμβαναν την θεραπεία των πιστών με τη χρήση φαρμακευτικών ουσιών, φυσικών μέσων (κινησιοθεραπεία, μαλάξεις, κτλ) και χειρουργικών επεμβάσεων. Επειδή όμως η ιατρική ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με τη θρησκεία, οι ιερείς απέδιδαν αυτές τις πραγματικές θεραπείες σε θεϊκή επέμβαση και δεν αποκάλυπταν τις γνώσεις

τους. Συνεπώς τα Ασκληπιεία αποτέλεσαν την κύρια εστία ανάπτυξης της Ελληνικής ιατρικής και στέγασαν ως ιερά θεραπευτήρια τους πρώτους ασθενείς αναπτύσσοντας παράλληλα την πρώτη νοσηλεία ασθενών, που είχε μεν θαυματουργό χαρακτήρα, αλλά στην ουσία ήταν μια πραγματική παροχή ιατρικών υπηρεσιών.

Στα αναρρωτήρια και τα Ασκληπιεία της Αρχαίας Ελλάδας υπήρχαν θεράποντες ιερείς, βοηθοί του πρωθιερέως, ιερομνήμονες, μαλάκτες, υδροθεραπευτές και αρκετό υπηρετικό προσωπικό, παρέχοντας όλοι μαζί υπηρεσίες φροντίδας.

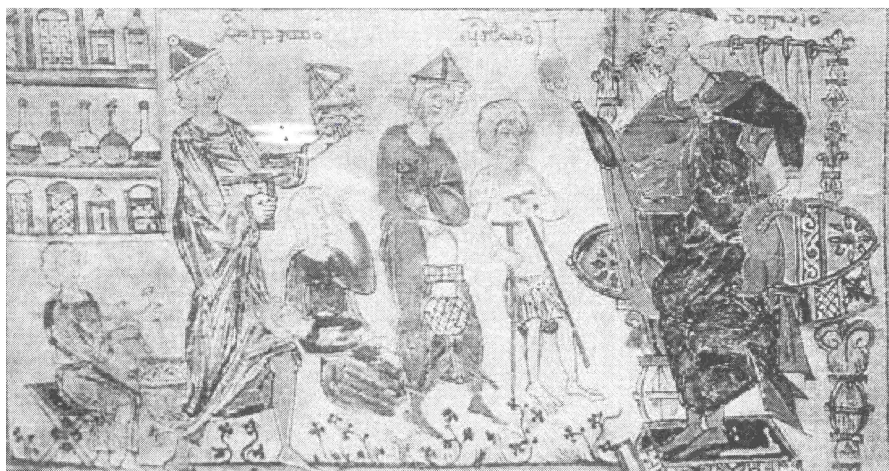
Εικόνα 1.4 Ο ναός του Ασκληπιού στην αρχαία πόλη της Λεβήνας στην Κρήτη

Από τα παραπάνω καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι υπήρχε ειδικό προσωπικό που φρόντιζε τους ασθενείς που κατέφευγαν στα αναρρωτήρια και τους πρόσφερε φροντίδες όμοιες με αυτές που σήμερα περιλαμβάνονται στις νοσηλευτικές δραστηριότητες. Συνεπώς εύκολα μπορεί κανείς να υποστηρίξει

ότι σ'αυτούς τους ισχυρισμούς στηρίζεται η αρχή της νοσηλευτικής στην αρχαία Ελλάδα.⁵

1.3 Τα Νοσηλευτικά Ιδρύματα στο Βυζάντιο

Πολλοί συγγραφείς υποστηρίζουν ότι σημαντικό σταθμό για τη νοσηλευτική φροντίδα σε οργανωμένα νοσηλευτικά ιδρύματα αποτέλεσε η διάδοση του Χριστιανισμού. Αρχικά η νοσηλεία ασθενών, κατά τα πρώτα Χριστιανικά χρόνια, ήταν αδερφικό καθήκον των πιστών και ανατίθεται κατά κύριο λόγο στις γυναίκες. Η καταπίεση και οι διωγμοί των ρωμαϊκών χρόνων βγάζουν τις γυναίκες από τον γυναικωνίτη και με την ιδιότητα της διακόνισσας βοηθούν χήρες, ορφανά και νοσηλεύουν ασθενείς στα σπίτια τους. Θα πρέπει όμως να τονιστεί ότι καθώς οι δραστηριότητες των διακονισσών ήταν ποικίλες και άμισθες οι ίδιες αναφέρονται σαν πρόδρομοι τόσο της νοσηλευτικής όσο και της κοινωνικής εργασίας.¹² Οι ιατρικές γνώσεις και η τέχνη της θεραπευτικής φροντίδας ήταν προνόμιο των ευγενών της ρωμαϊκής και πρώιμης Βυζαντινής αυτοκρατορίας και την παρείχαν ως επί το πλείστον μέσα στα ευρύτερα όρια της οικογένειας.

Εικόνα 1.5
Στο εσωτερικό μιας
Βυζαντινής κλινικής, ο
γιατρός εξετάζει ούρα.
Ανάμεσα στους ασθενείς
δύο βοηθοί του γιατρού.

Στην Ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία που απ'τον 8ο αιώνα άρχισε να αποκαλείται Βυζάντιο και ήταν η πρώτη Χριστιανική αυτοκρατορία, λειτουργούσαν ιδρύματα παροχής φροντίδας που απασχολούνταν αμειβόμενοι υπάλληλοι και εθελοντές.¹⁷

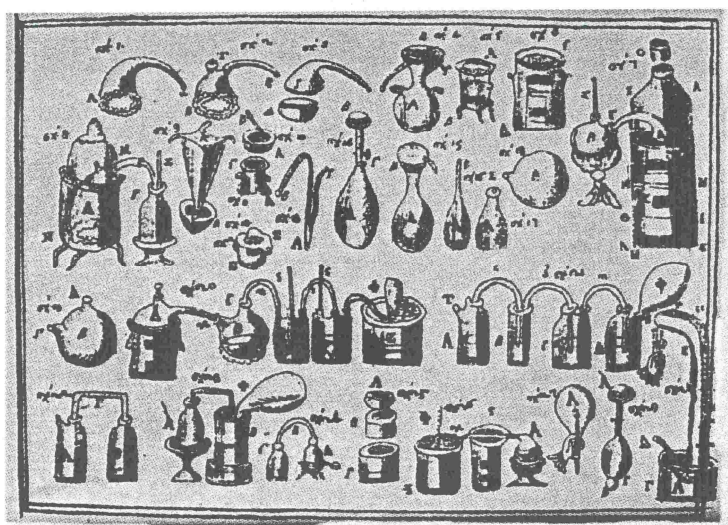

Εικόνα 1.6 Οι Άγιοι Ανάργυροι δέχονται από το Θεό τη χάρη να θεραπεύουν
11^{ος} αι. Άγιο Όρος, Μονή Διονυσίου

Το πρώτο Νοσοκομείο η Βασιλειάδα ιδρύεται από τον Μέγα Βασίλειο στην Καισάρεια της Καππαδοκίας¹⁶, και το ακολουθούν πολλά άλλα μοναστηριακά, υψηλότερης όμως στάθμης από άποψης φροντίδας όπως στην

Κωνσταντινούπολη, με κορυφαίο όλων το Νοσοκομείο Παντοκράτωρ κατά τον 12ο αιώνα. Σημαντικά λοιπόν στοιχεία όσο αφορά στην οργάνωση και λειτουργία των πρώτων Νοσοκομείων στο Βυζάντιο αποτελεί το τυπικό του Παντοκράτορος.² Ο όρος Νοσοκόμος συναντάται στο τυπικό του Παντοκράτορος, ενώ αναφέρονται και οι όροι "υπουργισσες" και "υπηρέται" για τις κατηγορίες του προσωπικού που ασκούν νοσηλευτικά καθήκοντα.

Οι δομές του παρελθόντος μετεξελίσσονται σε δραστηριότητα αθόρυβη, εστιασμένη στις ιερές μονές και ιδίως του Άθω. Στο όμορφο της Θεσσαλονίκης αγιώνυμο όρος του Άθω η μέριμνα για την περίθαλψη των ασθενών και διαβατών είναι παλαιότατη. Τυπικά και κανονισμοί κωδικοποιούν τη σύσταση θεραπευτηρίων, χρυσόβουλα και διαθήκες ενισχύουν την ανέγερσή τους, οι βιβλιοθήκες εμπλουτίζονται διαρκώς με χειρόγραφα ιατροφαρμακευτικού περιεχομένου. Ανοιχτά στους πολυπληθείς προσκυνητές, τα Αγιορείτικα νοσηλευτήρια ενσωματωμένα στις πτέρυγες των μοναστικών συγκροτημάτων ή ως ανεξάρτητα κτίρια, διαθέτουν σχεδόν πάντοτε εξωτερικό ιατρείο, μαγειρείο και λουτήρες. Ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται κατά του ψύχους έτσι ώστε οι πήλινες θερμάστρες ή εστίες να συνιστούν απαραίτητο εξάρτημα των θαλάμων.

Άριστα εξοπλισμένα είναι επιπλέον και τα φαρμακεία των Μονών: ζυγοί, αποστακτήρες, μύλοι, μαρτυρούν για τη τεχνική επάρκεια, ο δε πλούτος των "ιδιοσκευασμάτων" παραπέμπει σε συστηματική εισαγωγή πρώτων υλών και φροντισμένους βοτανικούς κήπους. Τα πολύτιμα άλλωστε νάματα θα διακινηθούν και εκτός του Όρους στα πλαίσια της πολυεπίπεδης συναφούς διακονίας των μοναχών. Η ανέλιξη της παρεχόμενης στον Άθω υγειονομικής περίθαλψης αντανακλάται ως επί το πλείστον μέσα από τα ιατροφαρμακευτικά χειρόγραφα των βιβλιοθηκών του.

1.4 Τα Νοσηλευτικά Ιδρύματα στους Οθωμανικούς χρόνους

Κατά τους πρώτους οθωμανικούς αιώνες η συστηματική διεύρυνση των δραστηριοτήτων θα επιτρέψει στα νοσηλευτήρια να ανακαινιστούν ,στη μεσαιωνική γνωστική παρακαταθήκη να εκσυγχρονιστεί ,στη δε ποιότητα της παρεχόμενης περίθαλψης να καταστεί εφάμιλλη αυτής των μεγάλων αστικών κέντρων, καθώς μάλιστα συχνά συμπεριλαμβάνονται επ'αντιμισθία λαϊκοί γιατροί ακαδημαϊκών προδιαγραφών.

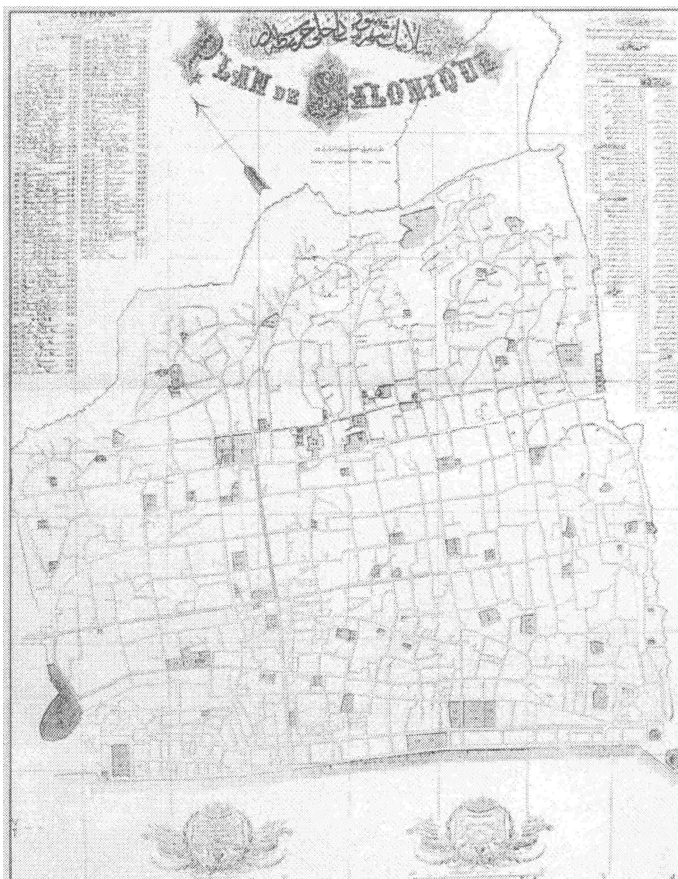
Εικόνα 1.8 Φαρμακευτικό βάζο
από τη Θεσσαλονίκη της Τουρκοκρατίας

Τα λιγοστά γιατροσόφια των πρώτων Οθωμανικών αιώνων αντικαθιστώνται με συγκροτημένα ιατροφαρμακευτικά εγχειρίδια με τη μορφή μοναστικών κωδίκων. Την Αθωνική πρακτική θα ακολουθήσουν κατά το δυνατό και τα εντός των τειχών μοναστήρια της Θεσσαλονίκης. Έξοχο παράδειγμα αποτελεί η ιερή μονή Βλατάδων, με τις έξοχες νοσηλευτικές εγκαταστάσεις που διατηρούσε. Η γενικότερη ανάνηψη του γένους θα φέρει εντέλει εκ νέου στον αστικό ιστό της Θεσσαλονίκης την Ελληνορθόδοξη Ιατρική.

Κεφάλαιο 2 Η Θεσσαλονίκη των Οθωμανικών χρόνων

2.1 Η οργάνωση της πόλης και ο πληθυσμός της

Στα χίλια χρόνια της Βυζαντινής της ιστορίας η Θεσσαλονίκη υπήρξε μια λαμπρή πόλη. Στα πεντακόσια χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας (1430-1912) η βυζαντινή φυσιογνωμία της αλλοιώθηκε και η Θεσσαλονίκη πήρε μορφή παραδοσιακή με ανατολίτικο χρώμα που γοήτευε τους ταξιδιώτες.²⁰

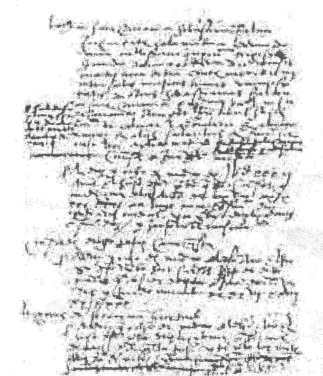

Εικόνα 2.1 Χάρτης της Θεσσαλονίκης στα 1880

Η Θεσσαλονίκη αναδείχτηκε σταδιακά το μεγαλύτερο οικονομικό και πνευματικό κέντρο της οθωμανικής αυτοκρατορίας στα Βαλκάνια και σε διεθνές λιμάνι εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου. Κύριο ρόλο στη διαμόρφωση της πόλης κατά την τουρκοκρατία έπαιξε η νέα εθνολογική σύσταση του πληθυσμού της, καθώς στους Χριστιανούς κατοίκους προστέθηκαν Μουσουλμάνοι και Εβραίοι, και αργότερα μικρότερες μειονότητες από Σλάβους, Βούλγαρους, Ρουμάνους, Λεβεντίνους και άλλους Ευρωπαίους. Οι τρεις κύριες θρησκευτικές ομάδες (χριστιανοί, εβραίοι και μουσουλμάνοι) σχηματίζουν ξεχωριστές κοινότητες καθεμία από τις οποίες κυριαρχούσε σε συγκεκριμένο γεωγραφικό τμήμα της πόλης, χωρίς όμως να αποκλείονται από αυτό παντελώς οι υπόλοιπες.¹⁹

2.1.1 Ο Εβραϊκός πληθυσμός

Ο Εβραϊκός πληθυσμός που είχε φτάσει από την Ιβηρική χερσόνησο, την Ιταλία και την κεντρική Ευρώπη τον 15^ο αιώνα, οργανώθηκε σε μικρές ομάδες οικογενειών με κοινή καταγωγή και γλώσσα τις "κεχαλίμ" συγκεντρωμένες η καθεμία γύρω από μία συναγωγή. Σταδιακά απλώθηκε στο νότιο τμήμα της πόλης, με εξαίρεση τις Χριστιανικές συνοικίες της Μητρόπολης και της Νέας Παναγίας.¹⁹ Σύμφωνα με περιγραφές περιηγητών, οι Εβραϊκές συνοικίες ήταν πολύ φτωχές, με ακάθαρτα στενοσόκακα. Τα σπίτια συχνά τετραώροφα, στριμώχνονταν το ένα δίπλα στο άλλο, χωρίς αυλή ή κήπο

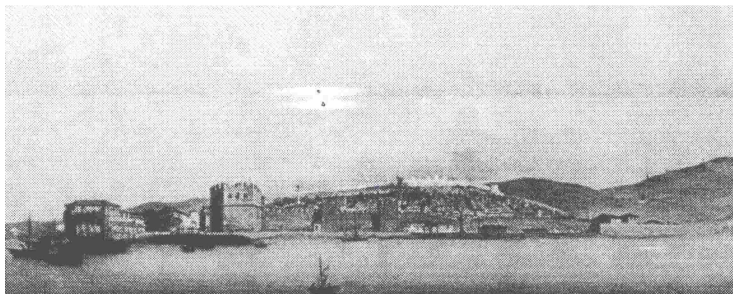

Εικόνα 2.2 Χειρόγραφο Εβραϊκό
συνταγολόγιο

Παρόλο που οι Εβραίοι αποτελούσαν την πολυπληθέστερη κοινότητα καθώς και τον σημαντικό παράγοντα στην οικονομική και πολιτιστική ζωή της Θεσσαλονίκης, δεν άφησαν δείγματα της δικής τους οικοδομικής δραστηριότητας. Οι συναγωγές, τα σχολεία, τα μαγαζιά και τα σπίτια τους ήταν ευτελή, και είχαν εφήμερο χαρακτήρα, κατάσταση που θα ανατραπεί τον 19ο αιώνα.

2.1.2 Ο Χριστιανικός πληθυσμός

Ο Χριστιανικός πληθυσμός, απόγονοι των Βυζαντινών κατοίκων, συγκεντρώθηκαν κυρίως στις υποβαθμισμένες περιοχές κοντά στα ανατολικά και θαλάσσια τείχη, γύρω από την Εγνατία και την πλατεία Ιπποδρομίου.

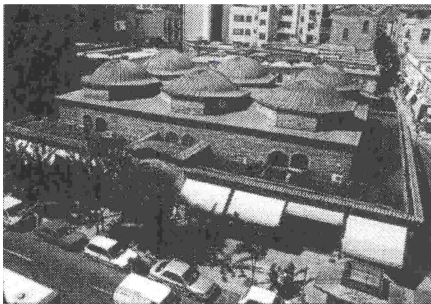
Εικόνα 2.3 Τα θαλάσσια τείχη της Θεσσαλονίκης στις αρχές του 19^{ου} αιώνα.

Η οικοδομική δραστηριότητα του χριστιανικού στοιχείου γίνεται αισθητή στην πόλη απ' τις αρχές του 19ου αιώνα και μετά οπότε εμφανίζονται οι πρώτες μεταβυζαντινές εκκλησίες. Στα 1699 ανακαινίζεται ο παραθαλάσσιος Άγιος Δημήτριος μητρόπολη, μετά την μετατροπή της Άγιας Σοφίας και στη συνέχεια της Ροτόντας σε τζαμί. Ο ναός κάηκε στην πυρκαγιά του 1890. Στη συνοικία αυτή διαμορφώθηκε ως το τέλος του 19ου αιώνα το διοικητικό κέντρο της Ελληνικής κοινότητας που περιλάμβανε την κατοικία του μητροπολίτη (1847), τα Σπιτάλια (το παλιό νοσοκομείο και το Θεαγένειο νοσοκομείο), το Χαρίσειο γηροκομείο και το ελληνικό προξενείο.

2.1.3 Ο Μουσουλμανικός πληθυσμός.

Ο Μουσουλμανικός πληθυσμός που εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη μετά την Άλωση, ενισχύθηκε απ' τους μεμονωμένους αλλά συχνούς εξισλαμισμούς και τη μαζική προσχώρηση ενός σημαντικού τμήματος της Εβραϊκής κοινότητας που ακολούθησε το κήρυγμα του Σιμπατάϊ Σιβή τον 17ο αιώνα (ντονμέδες).

Η γεωγραφική εξάπλωση των Μουσουλμάνων μέσα στην πόλη συνοδεύτηκε απ'την μετατροπή των μεγαλύτερων και λαμπρότερων βυζαντινών ναών σε τζάμια, όπως του Αγίου Δημητρίου (1493), της Αγίας Σοφίας (1525), της Ροτόντας (1590) και πολλών άλλων. Οι περισσότεροι εγκαταστάθηκαν στο κέντρο και στις αραιοκατοικημένες λοφώδεις περιοχές της Πάνω Πόλης, όπου το κλίμα ήταν υγιεινότερο και ο κίνδυνος της πυρκαγιάς περιορισμένος. Τα σπίτια τους ήταν ψηλά και καλοφτιαγμένα, με κλειστές αυλές και μπαχτσέδες. Η Πάνω Πόλη αποτελεί σήμερα το μοναδικό τμήμα της Θεσσαλονίκης που διασώζει μνήμες και μορφές από όλη την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Στους στενούς δρόμους με τις ανηφορίες και τα αδιέξοδα προβάλλουν ακόμη τα σπίτια με τα σαχνισιά, τα χαγιάτια, τα διαβατικά και τα άλλα στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής.

Εικόνα 2.4 Το Μπεζεστένι.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των μουσουλμανικών κτισμάτων οικοδομήθηκε στο διάστημα της ακμής της οθωμανικής αυτοκρατορίας ως το 17ο αιώνα, ενώ από τον 18ο αιώνα, η μουσουλμανική οικοδομική δραστηριότητα άρχισε να φθίνει.

Στο διάστημα 1890-1912 η οθωμανική κυβέρνηση, θέλοντας να εδραιώσει την παρουσία της στην πόλη, κτίζει μια σειρά μεγαλοπρεπών δημοσίων κτιρίων. Το μπουλβάρ Χαμιντιέ κοσμεύεται με το σιντριβάνι (1899) και στις πλευρές του οικοδομούνται οι νεοκλασικές "σουλτανικές" οικίες.

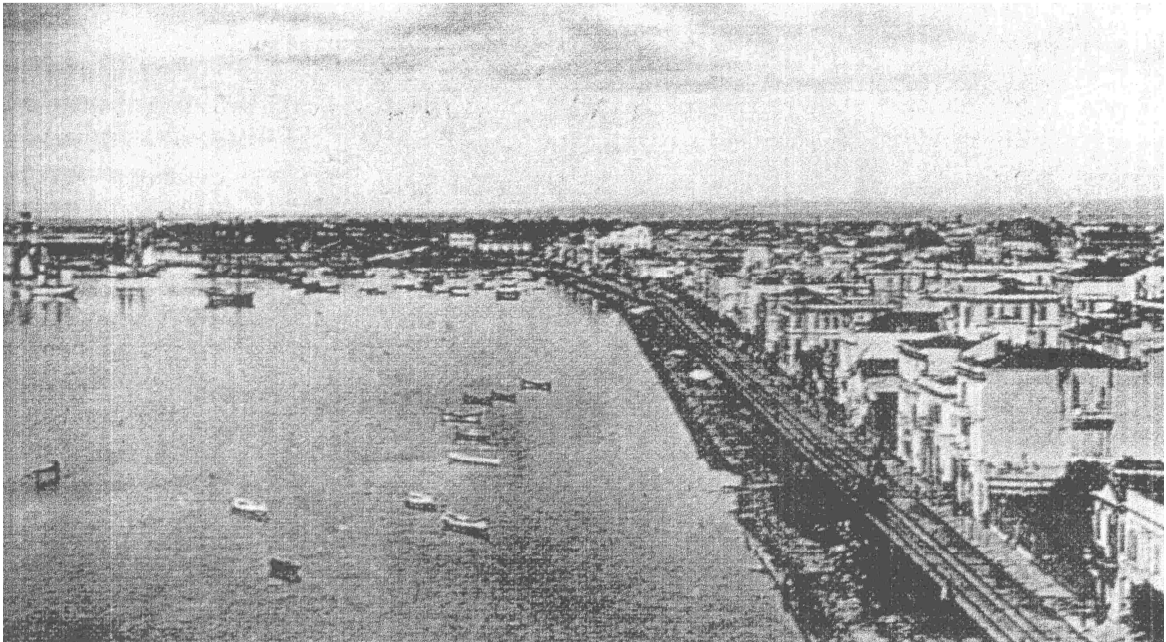
Ανεγείρονται το Διοικητήριο (1891) το σημερινό Τρίτο Σώμα Στρατού, το Ιδαδιέ (φιλοσοφική σχολή 1888), το Δημοτικό Νοσοκομείο (Άγιος Δημήτριος 1904), και το τελωνείο (1910) απ' τον Ιταλό αρχιτέκτονα Vitaliano Poseli. Τα κτίρια αυτά ακολουθούν το Νεοκλασικισμό ή κυρίως τον Εκλεκτικισμό, που ως στιλιστικό ρεύμα, εκφράζει την προσπάθεια της αυτοκρατορίας να συμβαδίσει με την Ευρώπη. Η πόλη ταλαιπωρήθηκε αρκετά, εκτός απ' τις πολιορκίες και τις πολεμικές καταστροφές, και από τους φυσικούς παράγοντες όπως σεισμούς, πυρκαγιές και επιδημίες. Πηγές πληροφοριών αποτελούν τα κείμενα περιηγητών της εποχής, είτε στα νεότερα χρόνια, οι αναφορές ξένων προξένων ή προξενικών υπαλλήλων.

Κεφάλαιο 3 Τα Νοσοκομεία της Θεσσαλονίκης

3.1 Οι υγειονομικές συνθήκες στη Θεσσαλονίκη της Τουρκοκρατίας

Η Θεσσαλονίκη μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα ήταν μια πόλη με ορισμένες πολύ βρώμικες περιοχές, ιδίως των φτωχών εβραϊκών στρωμάτων

που ζούσαν σε κοινά διαμερίσματα, χωρίς χώρους υγιεινής, μέσα σε αποπνικτική ατμόσφαιρα, χωρίς ηλιασμό και αερισμό, όπως αναφέρεται.

Εικόνα 3.1 Θεσσαλονίκη (1904-1906). Επέκταση της παραλίας

Οι λασπωμένοι απ'τα απόνερα δρόμοι εκτελούσαν χρέη οχετών και αποχετεύσεων. Στους δρόμους στοιβάζονταν τα σκουπίδια τα οποία πετιόνταν απ'το παράθυρο. Ο Εβλιά Τσελεμπί στο οδοιπορικό του, το Seyahatname του, γράφει:

"Τα παλιά χρόνια που σχεδιάστηκε η Πόλη, τους δρόμους τους χαράζανε ευθύγραμμους και σταυρωτούς όπως στη σκακίερα. Όλοι έχουν μάκρος δύο και τρεις χιλιάδες βήματα καλντερίμι. Μόνο στους "τσιφούτικους" μαχαλάδες οι δρόμοι είναι στενοί και βρώμικοι γιατί σκουπιδιάρηδες δεν μπαίνουν να τους καθαρίσουν. Κι ούτε που πατάνε κι άλλοι άνθρωποι στα σπίτια τους. "

Φυσικό ήταν κάτω από τέτοιες συνθήκες να ξεσπούν επιδημίες, οι οποίες θέριζαν κυριολεκτικά τον πληθυσμό ιδιαίτερα σ'αυτές τις φτωχές εβραϊκές πυκνοκατοικημένες και περισσότερο βρώμικες συνοικίες. Οι εστίες

των επιδημιών δεν ήταν μόνο οι ακάθαρτοι δρόμοι και οι ελεύθεροι χώροι όπου στοιβάζονταν ψόφιες γάτες, σκύλοι, αγελάδες που παρέμεναν εκεί μέχρι να αποσυντεθούν και να μεταφερθούν τα κομμάτια τους από άλλα ζώα σε άλλες περιοχές προκαλώντας έτσι διασπορά μολυσματικών υλικών. Ο Αυστριακός προξενικός γιατρός στη Θεσσαλονίκη Ραντβάνερ σημειώνει: **"Αν κοιτάξει κανείς στους στενούς ακάθαρτους, σκοτεινούς δρόμους όπου στοιβάζονται σκουπίδια, ακαθαρσίες σε μεγάλους όγκους και όχι σπάνια πτώματα των πιο διαφορετικών ζώων σε ημιαποσύνθεση προσβάλλουν τα αισθητήρια όργανα και ιδιαίτερα της οσμής. Ευτυχώς οι τόσο ακάθαρτοι δρόμοι καθαρίζονται εν μέρει από τις αγέλες των αδέσποτων σκύλων."**

Εστίες μόλυνσης της πόλης ήταν ακόμα και τα έλη της "Μπάρας", περιοχής γύρω από τον σημερινό σιδηροδρομικό σταθμό, καθώς και η περιοχή του λιμανιού όπου κάθε πλεύμενο μετέφερε τα μικρόβια των επιδημιών, ιδίως της χολέρας και της πανώλης οι οποίες μάστιζαν κάθε τόσο τα λιμάνια της Μεσογείου. Δημοτική μέριμνα δεν υπήρχε. Δημοτική αρχή άλλωστε εγκαταστάθηκε στη πόλη στα 1869 με διορισμό στη θέση του Δημάρχου του Σουλεϊμάν Σουντή Μπέη. Αυτός εφάρμοσε την καθαριότητα με κατάδικους των φυλακών οι οποίοι αλυσοδεμένοι καθάριζαν τους κεντρικούς δρόμους.

3.2 Τα Νοσηλευτικά Ιδρύματα της Θεσσαλονίκης ως την απελευθέρωση

Είναι φυσικό, κάτω από αυτές τις συνθήκες και με δεδομένο το πολυπολιτισμικό μωσαϊκό της Θεσσαλονίκης οι διάφορες κοινότητες να φροντίσουν οι ίδιες για την περίθαλψη των ομόθρησκων και ομοεθνών τους, συνήθως με την βοήθεια πλουσίων δωρητών. Τα στοιχεία όμως τα οποία

μπορεί να βρει κανείς είναι περιορισμένα. Αναφερόμενος στη Θεσσαλονίκη ο Αδ. Αδαμαντίου γράφει:

" Πολυάριθμα δε ήσαν και μεγαλοπρεπή τα δημόσια οικοδομήματα της πόλεως. Τοιαύτα ήσαν τα διάφορα ιδρύματα αγαθοεργίας όπως πτωχοκομεία, ορφανοτροφεία, νοσοκομεία. "

Τα πρώτα στοιχεία που έχουμε για την ύπαρξη νοσηλευτικών ιδρυμάτων στην τουρκοκρατούμενη Θεσσαλονίκη είναι οι μάλλον αόριστες πληροφορίες για το νοσηλευτικό έργο της Εβραϊκής οργάνωσης " Μπικούρ Χολίμ". Το Μπικούρ Χολίμ⁷ ήταν ίδρυμα της ισραηλιτικής κοινότητας, το οποίο παρείχε ιατρικές υπηρεσίες. Κατά την παράδοση ιδρύθηκε το 16^ο αιώνα. Δεν υπάρχει όμως σαφής πληροφορία για τη λειτουργία νοσοκομείου από την ισραηλιτική κοινότητα της Θεσσαλονίκης μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Με εξαίρεση λοιπόν τις παραπάνω πληροφορίες η ελληνική κοινότητα ήταν η πρώτη που διατηρούσε νοσοκομείο στη Θεσσαλονίκη, κορυφαίο δείγμα της λειτουργικής στάθμης και του πολιτιστικού επιπέδου της μέχρι την τελευταία φάση της τουρκοκρατίας.

Η πρώτη γνωστή μαρτυρία για τα νοσοκομεία της Θεσσαλονίκης από τα μέσα του 17ου αιώνα είναι αυτή του Ελβιγιά Τσελεμπή, ο οποίος μνημονεύει την ύπαρξη ενός ελληνικού νοσοκομείου κοντά στη Μητρόπολη. Η αναφορά αυτή είναι πολύτιμη, αλλά η γεωγραφική αξία της περιορισμένη. Δεν είμαστε βέβαιοι ούτε για την αντίληψη περί εγγύτητας που διέκρινε τον, συχνά μυθευόμενο, Ελβιγιά, αλλά ούτε και για την ακριβή γεωγραφική θέση. Όμως από το περιεχόμενο του εγκώμιου που εξεφώνησε ο μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Διονύσιος, μεταξύ των ετών 1666-1669, την ημέρα της εορτής του Αγίου Δημητρίου, προκύπτει ότι την εποχή εκείνη μητροπολιτικός ναός είναι ο παραθαλάσσιος και παρατείχιος ναός του Αγίου Δημητρίου, που βρισκόταν δίπλα στο σημερινό μητροπολιτικό ναό του Γρηγορίου του

Παλαμά, εντός των τειχών της πόλης. Αν και η γεωγραφική σημασία της μαρτυρίας του Ελβιγιά είναι περιορισμένη, είναι βέβαιο ότι την εποχή εκείνη υπήρχε ένα νοσοκομείο εντός των τειχών.

Εικόνα 3.2 Θεσσαλονίκη 1917. Η περιοχή της Νέας Παναγιάς

Με δεδομένο λοιπόν ότι η γεωγραφική σημασία της μαρτυρίας του Εβλιγιά είναι περιορισμένη βρίσκουμε μια άλλη, μεταγενέστερη μαρτυρία. Στα 1781, εποχή έξαρσης της πανούκλας, ο βενετός πρόξενος στη Θεσσαλονίκη σημειώνει: « ατυχώς εδώ δεν υπάρχουν νοσοκομεία, εξαιρουμένου ενός άθλιου, κείμενου **ε κ τ ό ς** της πόλεως και ανήκοντος εις την ελληνικήν κοινότητα· αλλά είναι τόσο μικρό, ώστε μόλις επαρκεί δι' αυτούς » (η υπογράμμιση είναι δική μας).

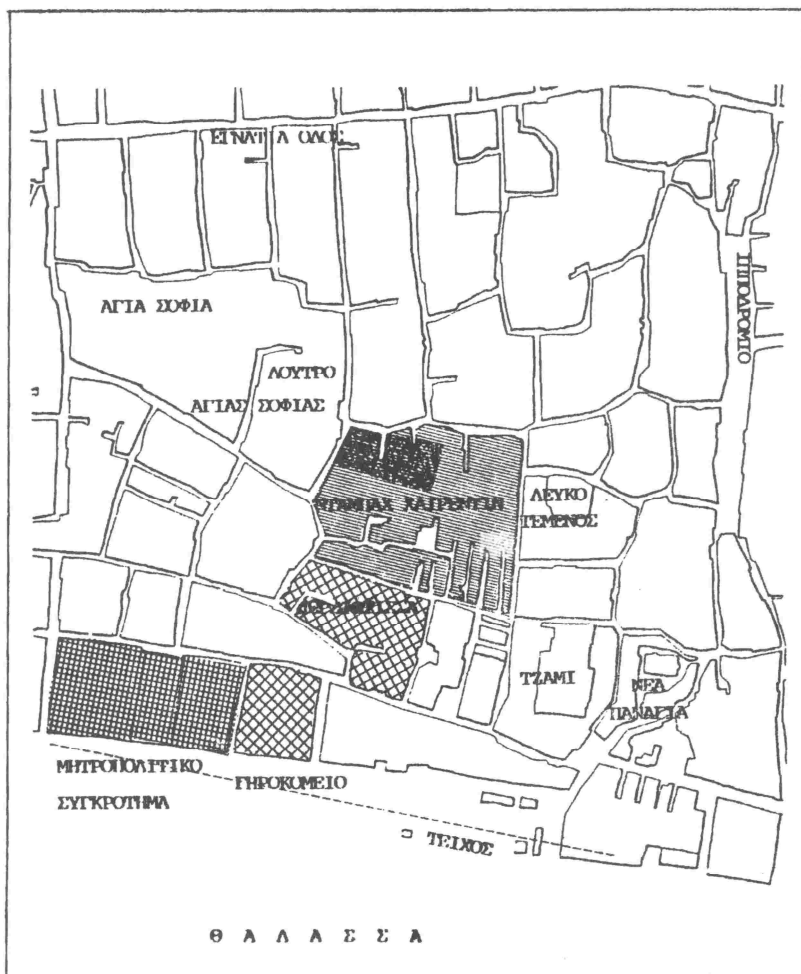
Υπήρχε λοιπόν στα μέσα του 18^{ου} αιώνα και εξακολουθούσε να υπάρχει στα 1781 ένα ελληνικό νοσοκομείο έξω από την πόλη, πράγμα το οποίο σημαίνει έξω από τα τείχη. Αυτό βέβαια δεν μπορεί να έχει σχέση με το νοσοκομείο που μνημόνευσε ο Εβλιγιά. Τι απέγινε το εντός της πόλεως Νοσοκομείο; εγκαταλείφθηκε και αν ναι γιατί μεταφέρθηκε εκτός των τειχών; ή μήπως δεν εγκαταλείφθηκε και έχουμε δύο νοσοκομεία της ελληνορθόδοξης κοινότητας;

Την απορία μας λύνει ένα ελάχιστο αξιοποιημένο μέχρι στιγμής εθνικό κειμήλιο, το κατάστιχο του « Κοινού της Πολιτείας της Θεσσαλονίκης », το οποίο χρονολογείται από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα. Το λογιστικό αυτό κατάστιχο της « Πολιτείας » (δηλαδή της κοινότητας) περιλαμβάνει, μεταξύ των άλλων, περιπτώσεις ενδοκοινοτικού δανεισμού με τη χρήση ομολόγων ή όπως λεγόντουσαν την εποχή εκείνη « ομολογίων » . Να ορισμένες από τις εγγραφές:

« Ομολογία του πανουκλόσπιτου », « Ομολογία του οσπιτίου της πανώλης» ενώ ταυτοχρόνως αναφέρονται « Ομολογία των σπιταλίων» και «Ομολογία των έ σ ω ο σ π ι τ α λ ί ω ν», δια χειρός μάλιστα του Γεωργίου Πάικου, ο οποίος προφανώς ήταν ο έφορός τους.

Την περίπτωση να υπήρχε και δεύτερο νοσοκομείο δεν την αποκλείει το κείμενο του Βενετού πρόξενου. Ο πρόξενος μιλά αποκλειστικά για τη θεραπεία της πανούκλας, θεραπεία που ήταν συνδεδεμένη με την απομόνωση των ασθενών. Ετσι εξηγείται η ύπαρξη νοσοκομείου εκτός των τειχών.

Το «πανουκλόσπιτο» ή «οσπίτιου της πανώλης» είναι προφανώς αυτό που μνημονεύει ο Βενετός πρόξενος. Διακρίνεται με σαφήνεια από τα έσω οσπιτάλια, αυτά που είδε δηλαδή ο Εβλιγιά.

- [Horizontal lines] ΠΙΘΑΝΕΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΕΣ ΙΔΙΟΚΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17^Ο ΑΙΩΝΑ
 [Vertical lines] ΠΙΘΑΝΗ ΕΚΤΑΣΗ ΣΥΝΟΙΚΙΑΣ ΝΤΕΜΠΑΧ ΧΑΪΡΕΝΤΙΝ ΤΟ 1823
 [Cross-hatch] ΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ ΣΥΝΟΙΚΙΑΣ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 18^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ

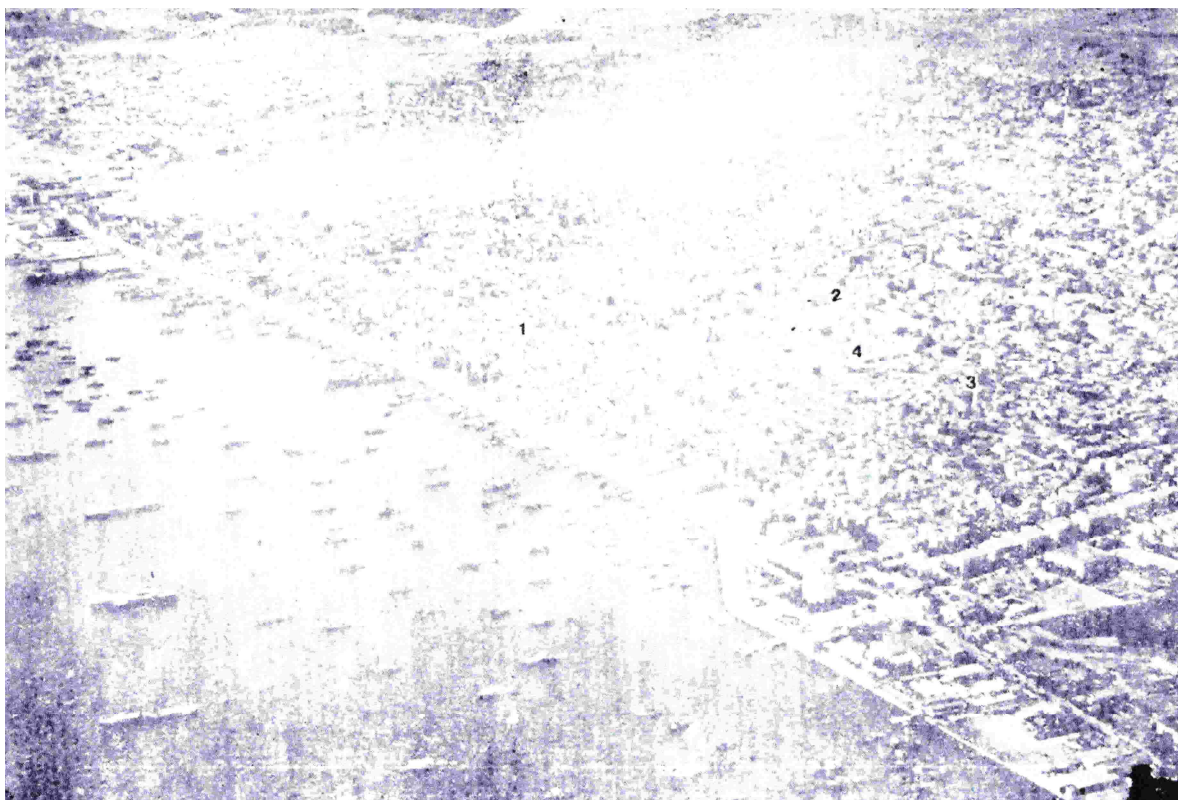
Εικόνα 3.3 Η συνοικία Ντεμπάχ Χαϊρεντίν και η περιοχή της Παναγίας της Περσιώτισσας

Σε ένα παλιό κείμενο από τα τουρκικά αρχεία διαβάζουμε για μία αγοραπωλησία του έτους 1823, η Ελληνική κοινότητα πουλά σε Εβραίους αγοραστές το «μέγα νοσοκομείον» της, «Σπιτάλια καλούμενον», στη συνοικία Ντεμπαχ Χαϊρεντίν. Στίς λεπτομέρειες τις αγοραπωλησίας διαβάζουμε ότι το νοσοκομείο που πουλήθηκε ήταν μεγάλη οικοδομή τριών ορόφων, καθένας εκ των οποίων είχε οκτώ δωμάτια και πρόσθετους βοηθητικούς χώρους, ενώ συνόρευε, μεταξύ των άλλων, « με το παλιό νοσοκομείο». Προκύπτει δηλαδή

ότι δίπλα στο μεγάλο Νοσοκομείο του 1823 υπήρχε κι ένα άλλο παλιότερο (προφανώς αυτό που περιγράφει ο Εβλιγιά). Είναι μάλιστα πολύ πιθανό το «μέγα νοσοκομείον», που πουλήθηκε το 1823, να ήταν πρόσφατα κατασκευασμένο οικοδόμημα, που είχε χτιστεί την περίοδο από το 1815 και μετά όπου η κατάσταση της κοινότητας έχει αλλάξει και τα οικονομικά της είναι ανθηρά.

Ανακεφαλαιώνοντας λοιπόν έχουμε ως τώρα τα εξής νοσοκομεία:

1. **Το παλιό νοσοκομείο** στη συνοικία Ντεμπάχ Χαϊρεντίν. Πιθανόν λειτουργούσε από τα μέσα του 17^{ου} αιώνα. Είναι τα «έσω οσπιτάλια» του κατάστιχου της «Πολιτείας» και αυτό που περιγράφει ο Εβλιγιά.
2. **Το πανουκλόσπιτο**, βορειοανατολικά του Λευκού Πύργου, έξω από την πόλη. Προφανώς αυτό θα ήταν σε χρήση μόνο σε περιόδους πανούκλας. Καθώς η εκδήλωση της ασθένειας αυτής αραιώνει κατά το 19^ο αιώνα, το πανουκλόσπιτο πέφτει σε αχρηστία και μετατρέπεται σε αποθήκες κατά τα τέλη του αιώνα αυτού.
3. **Το «μέγα νοσοκομείον»** στη συνοικία Ντεμπάχ Χαϊρεντίν, δίπλα στο παλιό, το οποίο υποθέσαμε ότι χτίστηκε γύρω στα 1815 και πουλήθηκε λόγω οικονομικής καχεξίας στα 1823. Αργότερα, στη θέση του, θα χτιστεί το Θεαγένειο στο χώρο του Μητροπολιτικού ναού, περίπου στη γωνία των σημερινών οδών Μητροπόλεως και Κούσκουρα.

Εικόνα 3.4 Αεροφωτογραφία της Θεσσαλονίκης (1917)

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η Ελληνική κοινότητα της Θεσσαλονίκης βρισκόταν στην οικονομική και πολιτισμική, κυρίως, θέση υπεροχής να διαθέτει συνεχώς ένα, δύο ή και τρία νοσοκομεία τουλάχιστον από τα μέσα το 17^{ου} αιώνα και πιθανόν από τις αρχές ακόμη της τουρκοκρατίας. Και αυτό είναι που έχει σημασία.

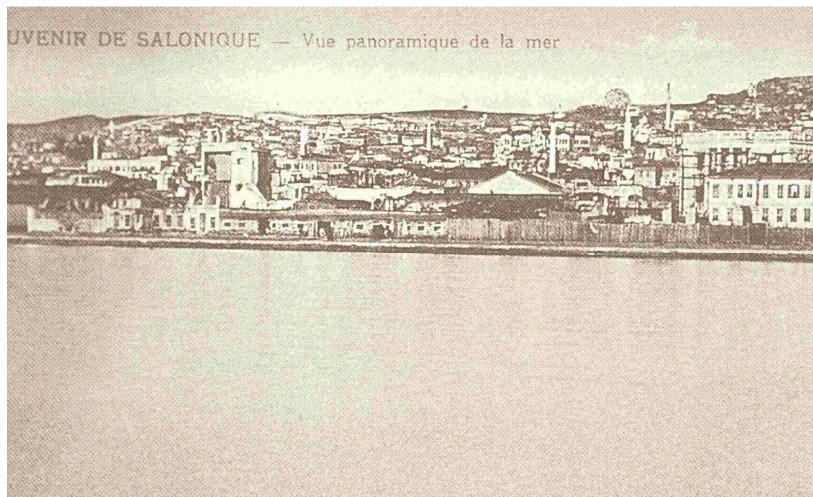
Οφείλουμε πάντως να πούμε ότι και οι άλλες κοινότητες της πόλης (Μουσουλμάνοι, Εβραίοι, Φράγκοι κλπ) προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες υγείας των πληθυσμών τους. Έτσι η Θεσσαλονίκη κατά την απελευθέρωσή της διαθέτει επτά νοσοκομεία, περισσότερα δηλαδή από κάθε ελληνική πόλη της εποχής.

Την ελληνική κοινότητα εξυπηρετούσε το Θεαγένειο, το νοσοκομείο Χιρς την εβραϊκή κοινότητα, και ο Άγιος Δημήτριος την τουρκική κοινότητα στο οποίο θ'αναφερθούμε εκτενώς στο τέλος. Παράλληλα και άλλες εθνότητες

που κατοικούσαν στη Θεσσαλονίκη είχαν τα δικά τους νοσοκομεία όπως το ρωσικό νοσοκομείο, το λοιμωδών (ιταλικό νοσοκομείο) και το γαλλικό νοσοκομείο. Τέλος δεν πρέπει να παραλείψουμε το 424 που αρχικά ήταν το τουρκικό στρατιωτικό νοσοκομείο και μετά την απελευθέρωση έως και σήμερα ελληνικό στρατιωτικό νοσοκομείο.

3.2.1 Το Θεαγένειο

Το Θεαγένειο κτίστηκε το 1863 με δωρεά του Θεαγένους Χαρίση¹⁴. Ήταν δυνάμεως 50 κλινών για ντόπιους αλλά και ξένους αρρώστους. Μάλιστα κατά επιθυμία του δωρητή τέσσερις κλίνες διατίθονταν για την νοσηλεία Αυστριακών υπηκόων.

Εικόνα 3.5 Το Θεαγένειο στο δεξί άκρο της φωτ., μπροστά από το τότε Μητροπολιτικό μέγαρο πριν την καταστροφή του 1890

Το 1890 καταστράφηκε στη μεγάλη πυρκαγιά. Μέσα σε λίγα χρόνια όμως, 1893-1894, κτίζεται νέο νοσοκομείο, όχι στον ίδιο χώρο, αλλά έξω από τα Τείχη της Πόλης, στη διασταύρωση των οδών Αθηνών και Σερρών, τώρα Αλεξάνδρου Παπαναστασίου και Αλεξάνδρου Συμεωνίδου όπου βρίσκεται μέχρι και σήμερα το Θεαγένειο Αντικαρκινικό Νοσοκομείο. Στο σύγχρονο για την εποχή του αλλά λιτό νοσοκομείο, εξυπηρετούνταν στην αρχή μόνο

παθολογικά περιστατικά, ενώ αργότερα κτίζονται στο προαύλιο δύο νέα οικήματα, το ένα άρτιο εξοπλισμένο για χειρουργικά περιστατικά δέκα κλινών, και το άλλο για μολυσματικά νοσήματα.¹⁴

Εικόνα 3.6 Η κατάθεση θεμέλιου λίθου της χειρουργικής πτέρυγας του Θεαγενείου 5-6-1908

Εικόνα 3.7 Ο εμπνευστής του σημερινού Θεαγένειου Αντικαρκινικού Ινστιτούτου καθ. Α. Συμεωνίδης

Κατά τις πρώτες αυτές δεκαετίες του το Θεαγένειο περιέθαλψε μεγάλο αριθμό αρρώστων όχι μόνο απ'την ίδια την πόλη αλλά και απ'όλη την Μακεδονία με πολύ μεγάλη συμβολή μάλιστα στα χρόνια του Μακεδονικού Αγώνα. Επειδή όμως οι ανάγκες για θεραπεία και περίθαλψη των καρκινοπαθών ασθενών ήταν μεγάλες, δεδομένου ότι σε ολόκληρη τη

Θεσσαλονίκη δεν υπήρχε Ειδικό Ίδρυμα, το συμβούλιο του νοσοκομείου του οποίου προέδρευε πάντοτε ο εκάστοτε Μητροπολίτης της Πόλεως, με προτροπή και εισήγηση του καθηγητή της παθολογικής Ανατομικής Αλέξανδρου Συμεωνίδη, το 1957 αποφασίζει να μετάβάλει τον Κανονισμό και το Σκοπό του Ιδρύματος μετατρέποντας το σε "Θεαγένειο Αντικαρκινικό Ινστιτούτο".

Εικόνα 3.8 Επιστημονικό & νοσηλευτικό προσωπικό του Θεαγένειου νοσοκομείου το 1951

3.2.2 Το Νοσοκομείο Χίρς (Ιπποκράτειο)

Το ΙΠΠΟΚΡΑΤΕΙΟ Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης προήλθε από την ενοποίηση δύο Νοσοκομείων (1983) : του τέως «Ιπποκράτειου» και του τέως «ΑγίαΣοφία» .

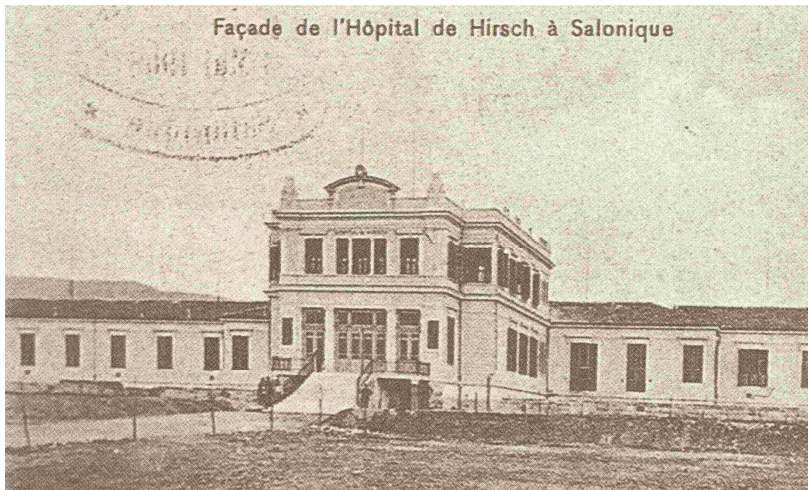
Πριν την ενοποίηση λειτουργούσαν δύο ανεξάρτητα Νοσοκομεία, το πρώτο (τ. Ιπποκράτειο) με δύναμη 233 οργανικών κλινών και το δεύτερο (τ. Αγία Σοφία) με δύναμη 390 οργανικών κλινών.

Από τη συγχώνευση έως και το 1985 το νέο Νοσοκομείο λειτούργησε με 623 κλίνες και από το 1986 με 910 κλίνες.

Το τέως «Ιπποκράτειο»

Την Εβραϊκή Κοινότητα εξυπηρετούσε για αιώνες το υγειονομικό ίδρυμα "Μπικούρ Χολίμ" η θέση του οποίου τοποθετείται κοντά στη σημερινή αγορά Μοδιάνο. Ο Μόλχος γράφει ότι: **" αποτελούσε βασικό φορέα της κοινωνικής πρόνοιας για τις φτωχές τάξεις των Εβραίων και λειτουργούσε απ'τις αρχές του 16ου αιώνα, την πρώτη εποχή της Ιβηρικής μετανάστευσης. "**

Το πρώτο οργανωμένο Νοσηλευτικό ίδρυμα για την εξυπηρέτηση της Ισραηλινής κοινότητας, που εκείνη την εποχή ανήρχετο σε 58.000 άτομα ήταν το νοσοκομείο " Χίρς ".

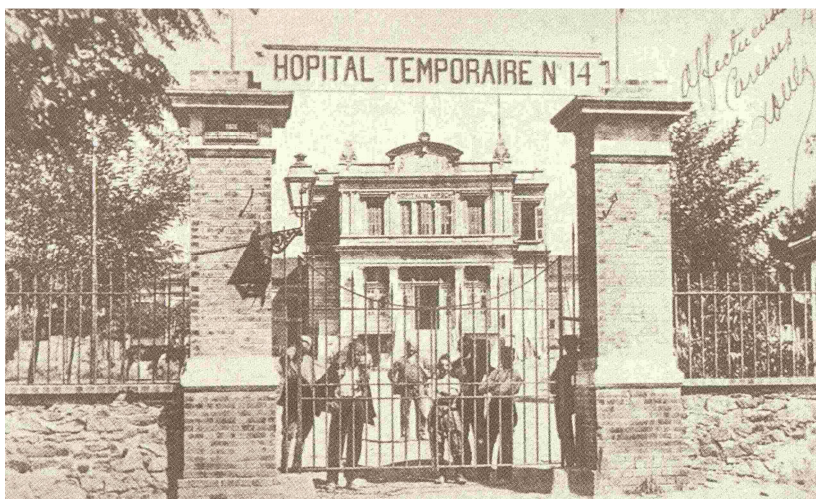

Εικόνα 3.9 Το νοσοκομείο Χίρς στην αρχική του μορφή

Η ανέγερσή του ξεκίνησε το 1904, με σχέδια του Ιταλού αρχιτέκτονα Πιέρο Αριγκόνι, και ονομάστηκε έτσι προς τιμή της Βαρόνης Κλάρας ντε Χίρς, συζύγου του Βαρόνου Μωρίς Χίρς, Εβραίου τραπεζίτη στην Αυστρία. Η Βαρόνη διέθεσε 200.000 χρυσά φράγκα για την ανέγερσή του, επέβλεψε προσωπικά στο σχεδιασμό και την κατασκευή του και οργάνωσε τη διοίκηση και λειτουργία του.

Εγκαινιάσθηκε το 1908 και αποστολή του ήταν η εξυπηρέτηση της Ισραηλιτικής Κοινότητας. Ο πρώτος Διευθυντής του ήταν ο γιατρός Ζαν Αλλαλούφ.

Το Νοσοκομείο «Χιρς» λειτούργησε έτσι έως το 1941. Κατά την περίοδο της γερμανικής κατοχής χρησιμοποιήθηκε για να καλύπτει τις ανάγκες του γερμανικού στρατού. Μετά την απελευθέρωση το κτίριο χρησιμοποιήθηκε από αγγλικές στρατιωτικές μονάδες και στη συνέχεια από τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό, έως το 1950. Τότε μεταφέρθηκε εδώ το «Λαϊκό Νοσοκομείο», το οποίο λειτουργούσε ως τότε στην οδό Ολύμπου 13 (Καπναποθήκη Χριστοφίδου).

Εικόνα 3.10 Στον 1^ο Παγκόσμιο πόλεμο λειτουργούσε σαν 14^ο συμμαχικό στρατιωτικό νοσοκομείο.

Το «Λαϊκό Νοσοκομείο» ήταν διάδοχο του επί κατοχής ιδρυθέντος «Β' Νοσοκομείου Λοιμωδών Νόσων» (100 κλινών) και του διαδόχου αυτού «Παθολογικού Νοσοκομείου» (200 κλινών).

Το 1951 το Νοσοκομείο μεταβιβάσθηκε από την Ισραηλιτική Κοινότητα στο Ελληνικό Δημόσιο. Το 1962 μετονομάστηκε σε «Ιπποκράτειο Γενικό

Νοσοκομείο» και είχε την περίοδο εκείνη 5 κλινικές (220 αναπτυγμένες κλίνες) -Παθολογική (Β' Παν/κή), Χειρουργική, Οφθαλμολογική, Ουρολογική και ΩΡΛ- , 2 Εργαστήρια –Ακτινολογικό και Μικροβιολογικό- και Φαρμακείο. Λειτουργήσε έτσι μέχρι τη συγχώνευσή του με το τ. «Αγία Σοφία».

Το τέως «Αγία Σοφία»

Στο τέλος του 19^{ου} και αρχές του 20^{ου} αιώνα, η Ρωσική Κοινότητα έκτισε κι αυτή το δικό της Νοσοκομείο, το «Ρωσικό Νοσοκομείο». Ήταν ανάμεσα σε δύο άλλα Νοσοκομεία της πόλης, στο «Θεαγένειο» και στο «Χιρς».

Μετά τη Ρωσική Επανάσταση και τη διάλυση της Ρωσικής Κοινότητας, το κτίριο εγκαταλείφθηκε και μετατράπηκε σε θεραπευτήριο των Ελλήνων προσφύγων από τη Ρωσία.

Το 1925 το Ελληνικό Δημόσιο μετονόμασε το κτίριο σε «Μακεδονική Μαιευτική Κλινική». Πρώτος επιστημονικός και διοικητικός Διευθυντής της διετέλεσε ο γνωστός μαιευτήρας-γυναικολόγος και πολιτικός Ιωάννης Πασσαλίδης.

Το 1939 μετονομάστηκε σε «Δημόσιο Μαιευτήριο». Το 1947 εγκαταστάθηκε σ' αυτό και η Σχολή Μαιών.

Μετά από δεκαετίες προσπάθειες της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και κινητοποιήσεις των φοιτητών της Ιατρικής, κτίστηκε στο χώρο του «Ιπποκράτειου» ένα νέο Γενικό Νοσοκομείο. Το 1975 μεταφέρθηκε εκεί το «Δημόσιο Μαιευτήριο» και το 1977 μετονομάστηκε σε Γενικό Νοσοκομείο «Αγία Σοφία». Οι αναπτυγμένες του κλίνες ήταν 390 και λειτουργούσαν σ' αυτό

οι εξής πανεπιστημιακές Κλινικές : Χειρουργική, 2 Μαιευτικές-Γυναικολογικές, Παιδιατρική, Ενδοκρινολογική, Μονάδα Τεχνητού Νεφρού-

Περιτοναϊκών Διυλίσεων και Νεφρικών Μεταμοσχεύσεων, Κλινική Πρόωρων και Νεογέννητων, Παιδοχειρουργική Κλινική, Αναισθησιολογικό Τμήμα και Μονάδα Εντατικής Παρακολούθησης και Ανάνηψης

τα εξής Εργαστήρια : Μικροβιολογικό, Βιοχημικό, Ορμονολογικό-Κυτταρολογικό, Ιστοσυμβατότητας, Ακτινοδιαγνωστικό, Ραδιοϊσοτόπων.

Η συγχώνευση (1983)

Το 1983 τα δύο Γενικά Νοσοκομεία «Ιπποκράτειο» και «Αγία Σοφία» συγχωνεύονται (Π.Δ. 67/24-2-1983, ΦΕΚ 28/1983 τεύχος Β') και συγκροτούν το Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «Ιπποκράτειο», με δύναμη αναπτυγμένων κλινών 626. Το 1985 η Σχολή Μαιών εντάσσεται στο Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης και το κτίριο όπου στεγαζόταν διαμορφώνεται σε νοσηλευτική πτέρυγα με 180 αναπτυγμένες κλίνες. Έτσι, το σύνολο των αναπτυγμένων κλινών φθάνει στις 806.

Εικόνα 3.11 Η πρόσοψη του νοσοκομείου Χίρς, η οποία

διατηρείται και σήμερα.

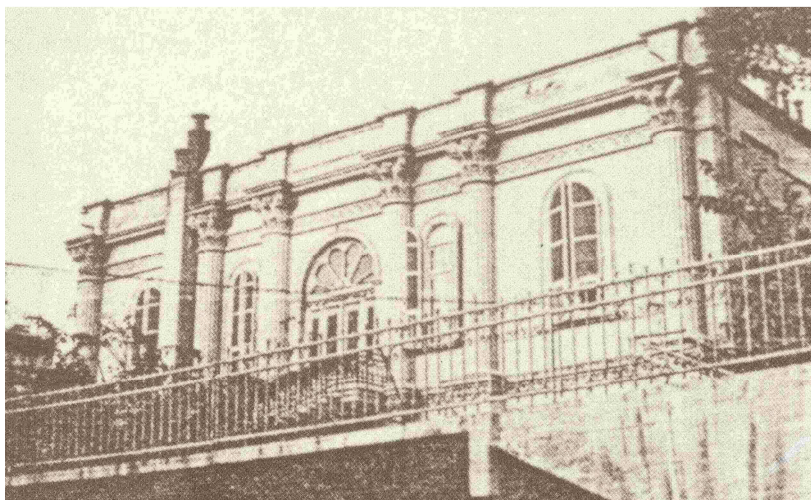
Οι λόγοι που οδήγησαν στη συγχώνευση, ήταν η ανάγκη δημιουργίας ενός Γενικού Νοσοκομείου που θα διέθετε όλες σχεδόν τις ιατρικές ειδικότητες και θα παρείχε ολοκληρωμένη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια περίθαλψη, με λειτουργικό κόστος μικρότερο του κόστους που είχαν αθροιστικά τα δύο ανεξάρτητα μέχρι τότε Νοσοκομεία («Ιπποκράτειο» και «Αγία Σοφία»). Το γεγονός ότι τα δύο αυτά Νοσοκομεία λειτουργούσαν στο ίδιο οικοδομικό τετράγωνο, επηρέασε καθοριστικά στη λήψη της απόφασης για τη συγχώνευσή τους και βοήθησε στην υλοποίησή της, χωρίς ιδιαίτερα μεγάλα προβλήματα.

Σήμερα το Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «Ιπποκράτειο» έχει δύναμη οργανικών κλινών 876 και δύναμη αναπτυγμένων ενεργών εξοπλισμένων κλινών 972. Είναι ένα από τα μεγαλύτερα Νοσοκομεία της χώρας μας και των Βαλκανίων. Είναι ενταγμένο στο Ε.Σ.Υ. και παρέχει πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια περίθαλψη, ισότιμα σε κάθε πολίτη, ανεξάρτητα από την οικονομική, κοινωνική και επαγγελματική του κατάσταση. Λειτουργούν εδώ 33 Κλινικές-Τμήματα-Μονάδες, 11 αυτόνομα ανεξάρτητα Εργαστήρια και 206 Εξωτερικά Ιατρεία και υπάγονται σ' αυτό τα Κέντρα Υγείας Θέρμης και Ζαγκλιβερίου.

3.2.3 Το Ρωσικό Νοσοκομείο

Στην περιοχή της Αγίας Τριάδος σε οικόπεδο 11.000 τ.πήχεων που βρίσκεται ανάμεσα στα νοσοκομεία Θεαγένειο και Ιπποκράτειο μπήκε τον Δεκέμβριο του 1907 ο θεμέλιος λίθος του Ρωσικού νοσοκομείου, και τον Ιανουάριο 1910 γίνονται τα εγκαίνια λειτουργίας του. Το νοσοκομείο χτίστηκε με δαπάνες της Ρωσικής κοινότητας και κύριος σκοπός του ήταν η περίθαλψη

των Ρώσων μοναχών της μονής του Αγίου Παντελεήμονος Αγίου Όρους οι οποίοι ξεπερνούσαν τους 3000.

Εικόνα 3.12 Το ρωσικό Νοσοκομείο

Ήταν ένα μικρό, διώροφο νοσοκομείο με χειρουργείο τοποθετημένο στο πίσω μέρος σε ημικυκλικό υαλόφρακτο χώρο στον δεύτερο όροφο και το μόνο που διέθετε τότε ήταν κεντρική θέρμανση. Πρώτος διευθυντής από το 1909-1913 ο Ρώσος Ιβάν Νταμπούβιν. Με την επικράτηση της επανάστασης στη Ρωσία το 1917 διακόπηκε κάθε επιχορήγηση και το 1922 πειέρχεται στο Ελληνικό δημόσιο. Αρχίζει τότε να λειτουργεί ως δημόσια μαιευτική και γυναικολογική κλινική και μετά ως δημόσιο μαιευτήριο. Το παλιό Ρωσικό νοσοκομείο και ο χώρος που το περιβάλλει σήμερα ανήκει στο Ελληνικό κράτος. Μετά τους σεισμούς του 1978 τόσο το νοσοκομείο όσο και τα βοηθητικά κτίσματα ανακατασκευάστηκαν και χρησιμοποιούνται πλέον σε άλλους τομείς της δημόσιας ζωής. Στο νοσοκομείο στεγάζεται από το 1983 το ιστορικό αρχείο Μακεδονίας, στα δε άλλα κτίσματα στεγάζεται γυμνάσιο - λύκειο.

3.2.4 Το Ιταλικό Νοσοκομείο

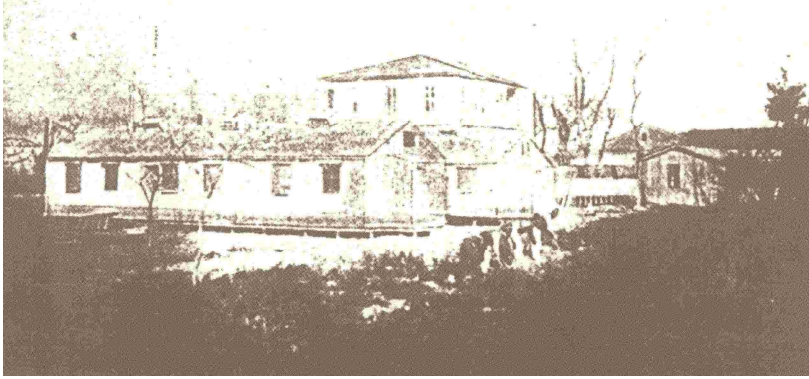
Κτίστηκε το 1893-94 για λογαριασμό της ένωσης Ιταλών ιεραπόστολών και λειτούργησε αρχικά με τον τίτλο " Βασίλισσα Μαργαρίτα ", ως ιταλικό γενικό νοσοκομείο μέχρι το 1944 και αυτό το νεοκλασσικό κτίσμα είναι έργο του Ιταλού αρχιτέκτονα Πιέρο Αριγκόνι. Ορισμένες τροποποιήσεις και αλλαγές έγιναν λίγο αργότερα από τον αρχιτέκτονα Βιταλιάνο Ποζέλι.

Εικόνα 3.13 Το Ιταλικό νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης

Το κεντρικό κτίριο είναι διόροφο με δύο πλάγιες πτέρυγες. Σ'αυτές στεγάζονται η παθολογική και η παιδιατρική κλινική με δύναμη 50 κλινών η κάθε μία. Πίσω από το οικοδόμημα βρίσκεται άλλο διόροφο κτίσμα και μικρή καθολική εκκλησία απλοϊκή μίμηση γοτθικού ρυθμού. Το Νοσοκομείο πάντοτε είχε μορφή βίλας για να εξαπατά τις τουρκικές αρχές. Εξυπηρετούσε αρχικά τους ιταλούς και ιταλοεβραίους της Θεσσαλονίκης που ανέρχονταν τότε στις 7000 - 8000. Συντηρούνταν από δωρεές πλουσίων ιταλοεβραίων όπως ήταν οι αδελφοί Αλλατίνη και ο Ιωσήφ Μοδιάνο. Πρώτος διευθυντής ο ιταλός γιατρός Φοσκόλο ενώ το νοσηλευτικό προσωπικό αποτελούσαν αδελφές του ελέους ιταλικού μοναστικού τάγματος. Όταν το 1912

απελευθερώθηκε ένα κατεστραμένο και εγκαταλειμένο κτίριο που βρισκόταν εκτός της πόλης στην περιοχή παλαιού σιδηροδρομικού σταθμού, με δαπάνη ελληνικού νοσοκομείου ανακαινίστηκε και σ'αυτή την κάπως υποφερτή κτιριακή εγκατάσταση λειτούργησε το πρώτο νοσοκομείο Λοιμωδών μέχρι το 1941.

Εικόνα 3.14 Το πρώτο νοσοκομείο Λοιμωδών Νόσων κοντά στον παλιό σιδηροδρομικό σταθμό

Απ' το 1945 όμως το Ελληνικό δημόσιο αγοράζει για το σκοπό αυτό το Ιταλικό νοσοκομείο το οποίο αρχίζει να λειτουργεί ως Λοιμωδών νόσων και έπειτα Ειδικών Παθήσεων έως και σήμερα.

3.2.5 Το Γαλλικό Νοσοκομείο

Το 1855 στο συνοικισμό των Φράγκων, οι αδερφές του ελέους του Τάγματος του Αγίου Βικεντίου αποφασίζουν να οργανώσουν δίπλα στην καθολική εκκλησία του Αγίου Παύλου ένα πρόχειρο ιατρείο για την περίθαλψη απόρων ασθενών. Το 1872 το ιατρείο μεταστεγάζεται σε άλλο διπλανό μεγαλύτερο οίκημα, ενώ το 1893 δημιουργείται μικρό αλλά καλύτερα οργανωμένο νοσηλευτήριο με νοσηλευτικό προσωπικό τις ίδιες, και είναι το μετέπειτα Γαλλικό Νοσοκομείο της οδού Φράγκων.

Εικόνα 3.15 Το Γαλλικό Νοσοκομείο της οδού Φράγκων.

Στην αρχή εξυπηρετεί μόνο τους Καθολικούς πολίτες, αργότερα όμως δέχεται όλους ανεξερέτως τους πάσχοντες που προστρέχουν σ'αυτό. Στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο (1914-1918) αδελφές του ελέους της Κωνσταντινούπολης καταδιωκόμενες απ'τους Τούρκους επειδή ήταν Γαλλίδες

ήρθαν στη Θεσσαλονίκη και κατέλυσαν στο Γαλλικό Νοσοκομείο. Κατά τη διάρκεια του πολέμου νοσηλεύονται Γάλλοι αξιωματικοί. Το 1936 το νοσοκομείο ανακαινίζεται και διαθέτει εβδομήντα κλίνες. Κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο βομβαρδίζεται δύο φορές το 1940 και το 1944 και σχεδόν καταστρέφεται ολοσχερώς.

Εικόνα 3.16 1947-48 Επίσκεψη του Γάλλου πρέσβη.

Απ' το 1950 έως το 1978 μετά από συνεχείς ανακαινήσεις και επεκτάσεις φτάνει τις 123 κλίνες που εξυπηρετούσαν ασθενείς πολλών ειδικοτήτων. Το 1983 ύστερα από σύμβαση με το ΙΚΑ λειτουργεί ως Γ' Νοσοκομείο ΙΚΑ μέχρι και πριν από λίγα χρόνια όπου έκλεισε οριστικά.

Το νοσοκομείο αυτό είναι απ' τα αρχαιότερα της Θεσσαλονίκης και αν έπρεπε να το κατατάξουμε με χρονολογική σειρά θα έπρεπε να είναι δεύτερο αμέσως μετά το Θεαγένειο. Το παράδοξο είναι ότι η νοσηλευτική αυτή μονάδα, πάντοτε γνωστή στη Θεσσαλονίκη ως Γαλλικό Νοσοκομείο, λειτούργησε επί ένα σχεδόν αιώνα χωρίς καμία επίσημη άδεια των υγειονομικών αρχών της πολιτείας. Μόνο μετά από το 1966 αναγνωρίστηκε η λειτουργία της και μάλιστα ως κλινική. Ενώ θεωρείται νοσοκομείο τη νόμιμη άδεια την απέκτησε πολύ αργότερα και συγκεκριμένα μετά το 1983 που συνδέθηκε με το ΙΚΑ.

3.2.6 Το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο

Από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα υπήρχε και λειτουργούσε στο Ιπποδρόμιο, κοντά στον Άγιο Αντώνιο, άσυλο φρενοπαθών το οποίο συντηρούσε η Ελληνική κοινότητα. Απ'την απελευθέρωση της πόλεως και μετά λειτουργούν δύο νοσοκομεία για ψυχοπαθείς, δυνάμεως περίπου εκατό κλινών το κάθε ένα. Το ένα διόροφο της Ελληνικής κοινότητας και το άλλο της Ισραηλίτικης κοινότητας, μονοόροφο στην σημερινή οδό Σταύρου Βουτυρά.

Το 1919 αρχίζει σταδιακά να μεταφέρεται στη σημερινή του τοποθεσία στο Δήμο Σταυρούπολης, στην επονομαζόμενη περιοχή "Λεμπέτ". Η περιοχή ονομαζόταν έτσι κατά μία εκδοχή γιατί εκεί βρίσκονταν τα κτήματα του πασά Λεμπέτ, κατά μία άλλη, γιατί εκεί βρίσκονταν εγκαταστάσεις (στάβλοι) του συμμαχικού στρατού που χρησιμοποιήθηκαν κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

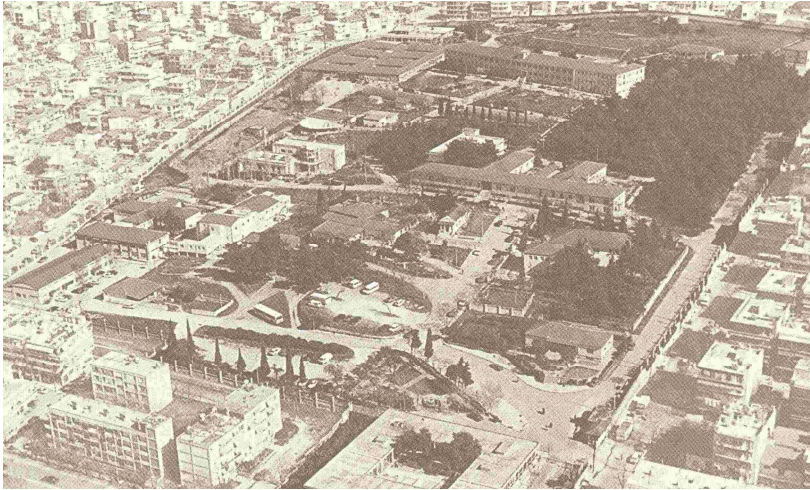
Το 1925 μετονομάζεται σε "Δημόσιο Ψυχιατρείο" και για πρώτη φορά θεσπίζονται οργανισμοί και κανόνες λειτουργίας. Η δύναμη των ασθενών ορίζεται σε 150. Μέχρι τότε, οι ψυχιατρικοί ασθενείς οδηγούνταν μακριά από το κοινωνικό σύνολο και μέσα από τα "άσυλα" το τότε κοινωνικό μόρφωμα παρείχε μια ανεπαρκή ψυχιατρική περίθαλψη.

3.17 Μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο

Αργότερα αρχίζουν να εμφανίζονται τα πρώτα κτιριακά συγκροτήματα όπου κάτω από από καλύτερες συνθήκες νοσηλεύονται οι άρρωστοι (είναι το κτίριο όπου σήμερα στεγάζεται η επανένταξη). Αρχικά το Ελληνικό Δημόσιο παραχώρησε μια τεράστια έκταση περίπου 250.000 τ.μ. για να ιδρύσει όχι μόνο Δημόσιο Ψυχιατρείο αλλά και Νοσοκομείο Λοιμωδών Παθήσεων και Άσυλο Ανιάτων, η έκταση όμως αυτή λόγω καθυστερήσεων και καταπατήσεων περιορίστηκε στο μισό δηλαδή 124.000 τ.μ. Έτσι από φόβο και άλλων καταπατήσεων το 1955 ο χώρος περιφράσσεται με περιτοίχισμα τριών μέτρων. Η δύναμη κλινών αρχικά ήταν περιορισμένη και έφτανε τις 150. Περιορισμένος ήταν και ο αριθμός του ιατρικού, νοσηλευτικού και βοηθητικού προσωπικού βάσει του πρώτου νομοθετικού διατάγματος το 1925 για την οργάνωση των Δημόσιων Ψυχιατρείων, που προέβλεπε μόνο δύο θέσεις γιατρών και πέντε νοσοκόμων.

Από το 1919 ως το 1934 το ΨΝΘ διοικούνταν από μία ομάδα υπαλλήλων που πλαισίωναν και επιφανείς κοινωνικοί παράγοντες της πόλης. Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση του αριθμού των ασθενών, κυρίως από αστία.

Εικόνα 3.17 Αεροφωτογραφία των σημερινών κτιριακών εγκαταστάσεων.

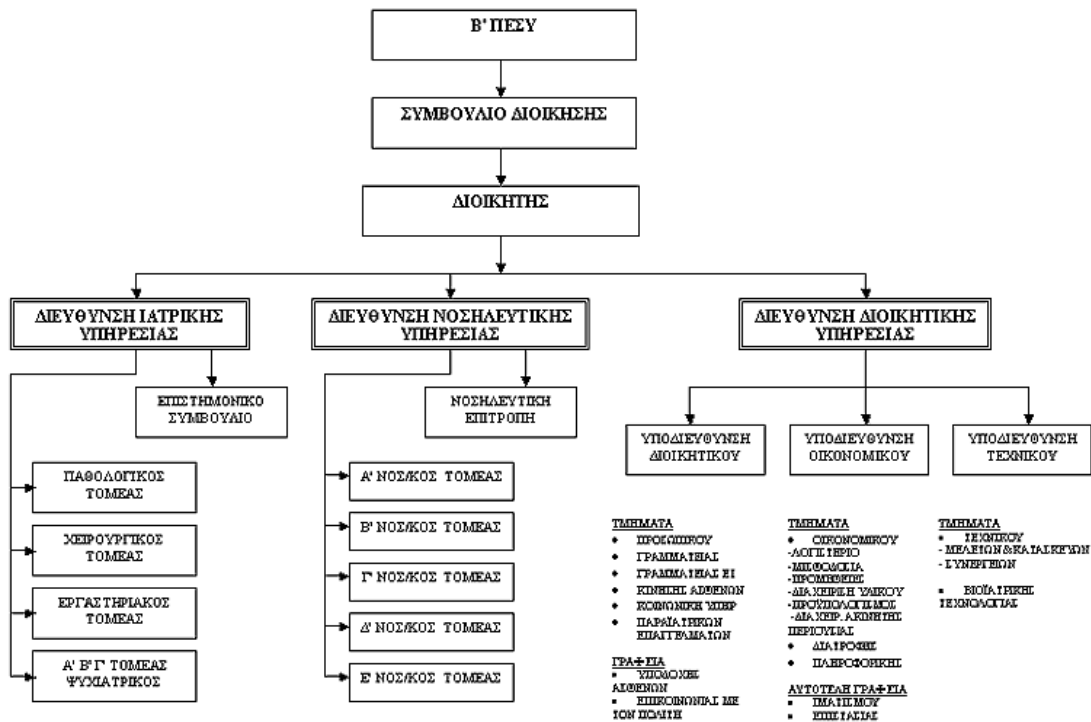
Στη συνέχεια όμως, το 1956 συστήνεται νέος οργανισμός και ονομάζεται "Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης" ορίζοντας τον αριθμό των κλινών σε 800. Θεσπίζεται διάρθρωση υπηρεσιών και επιστημονικό συμβούλιο, ενώ παράλληλα γίνεται εισαγωγή της αγροτικής και βιοτεχνικής εργασίας δίνοντας τη δυνατότητα απασχόλησης σε αρρώστους.

Το 1960 τροποποιείται η δύναμη των κρεβατιών σε 1000 ενώ το 1965 άρχισε η επισκευή των κτιρίων. Το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο καταλαμβάνει συνολική έκταση 130 στρεμμάτων. Το 1974 εκδίδεται κανονισμός λειτουργίας κρατικών ψυχιατρείων και η αναμόρφωση του Οργανισμού του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου γίνεται το 1986 βάσει του Ν. 1357/83 και του ΠΔ 87/86. Από τη στιγμή που οι δυτικές κοινωνίες αναθεώρησαν τον τρόπο αντιμετώπισης των ψυχιατρικών ασθενών, προχώρησαν σε μια λειτουργική και οργανωτική διαμόρφωση του συστήματος ψυχιατρικής περίθαλψης. Στην Ελλάδα, μέχρι το 1980 ο ασθενής με σοβαρή δυσλειτουργία ζει συνήθως αβοήθητος στην κοινότητα ή ιδρυματοποιημένος σε άσυλο. Στη συνέχεια όμως η ιατρική και κοινωνιολογική εξέλιξη, προσδίδουν ευελιξία

στους επαγγελματίες ψυχικής υγείας που αρχίζουν να δραστηριοποιούνται ανάλογα.

Το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης συνιστά Ειδικό Νοσοκομείο με εκτεταμένη δραστηριότητα στην παροχή υπηρεσιών στον ιδιότυπο χώρο της ψυχικής υγείας, τόσο μέσα από το Δίκτυο των Κοινοτικών Υπηρεσιών του που λειτουργούν στο νομό Θεσσαλονίκης όσο και με τη λειτουργία του ως φορέας Εκπαίδευσης.

Ο χαρακτήρας του αυτός έχει ως σημείο αναφοράς τη δραστηριοποίηση του στην ψυχιατρική μεταρρύθμιση. Από τα μέσα της δεκαετίας του 80 το ΨΝΘ προχώρησε σε μια σειρά από επανενταξιακές δράσεις δημιουργώντας θέσεις απασχόλησης, παρέχοντας υπηρεσίες που αποσκοπούν στη διαμόρφωση ποιοτικού επιπέδου διαβίωσης για άτομα με ψυχικές διαταραχές στην κοινωνία όπου όλοι μας ζούμε και εργαζόμαστε καταλύοντας το λεγόμενο στίγμα, την κοινωνική προκατάληψη που όμως εξακολουθεί να υφίσταται. Ωστόσο, η αποασυλοποίηση γίνεται πράξη και αποτελεί μέρος μιας πορείας που διαρκώς διευρύνεται. Η ανάπτυξη και άλλων Μονάδων Ψυχικής Υγείας, με τη μορφή μονάδων ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης (ξενώνες, μονάδες κοινωνικής - επαγγελματικής επανένταξης) είναι ένας από τους βασικούς στόχους της ψυχιατρικής μεταρρύθμισης που θα έχει ως αποτέλεσμα τη σταδιακή μείωση των κλινών.

Εικόνα 3.18 Το οργανόγραμμα του Ψυχιατρικού νοσοκομείου

Στο ΨΝΘ σήμερα εργάζονται 940 άτομα, εκ των οποίων 137 ανήκουν στο ιατρικό προσωπικό και 403 στο νοσηλευτικό, στελεχώνοντας ένα ιδιαίτερα ανεπτυγμένο δίκτυο εξωνοσοκομειακών - κοινοτικών δομών. Από τον Μάιο του 2010 τελεί υπό τη διοίκηση του Κου Αναγνώστου θωμά. Με άξονα τη δημιουργία και λειτουργία Μονάδων Ψυχικής Υγείας στελεχωμένων από επαγγελματίες ψυχικής υγείας στο νομό Θεσσαλονίκης και, ευρύτερα, στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, το ΨΝΘ έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στην υλοποίηση της πολιτικής για την ψυχική υγεία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

3.2.7 Το 424 Στρατιωτικό Νοσοκομείο

Σ'έναν τεράστιο χώρο στο Πεδίο του Άρεως στα τέλη του 19ου αιώνα κτίστηκε το Τουρκικό στρατιωτικό νοσοκομείο. Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης χρησιμοποιείται απ'τον Ελληνικό στρατό με τον τίτλο

"Α'Στρατιωτικόν Νοσοκομείον" πιο γνωστό μετέπειτα σε "424 Γ.Σ.Ν". Από τότε το νοσοκομείο υπέστη πολλές μεταλλαγές χωρίς ν'αλλάξει η αρχιτεκτονική του μορφή. Αποτελείται από ένα όροφο και δύο πτέρυγες από την κάτω πλευρά. Πέρα του κεντρικού κτιρίου υπήρχαν στο Βόρειο τμήμα έξι περίπτερα ισόγεια το ένα πίσω από το άλλο. Το κάθε ένα είχε δύο μεγάλες αίθουσες νοσηλείας των 20 κλινών και εξυπηρετούσαν τις διάφορες ειδικότητες που λειτουργούσαν στο νοσοκομείο.

Εικόνα 3.19 Η είσοδος το 424 Γενικού Στρατιωτικού Νοσοκομείου Εκπαίδευσης

Ο υπόλοιπος χώρος γύρω από τα κτίσματα ήταν κατάφυτος από δέντρα ενώ ένα μεγάλο μέρος καλλιεργείται σαν λαχανόκηπος. Τα έξι περίπτερα και τα διάφορα μικροοικήματα καταστράφηκαν στην πυρκαγιά του 1931. Στη θέση του σήμερα υπάρχει η Στρατιωτική Σχολή Στρατιωτικών Σωμάτων. Κατά την πάροδο των χρόνων γίνανε διάφορες προσθήκες, ανακαινήσεις και νέες πτέρυγες φτάνοντας έτσι το σύνολο των ανερχόμενων κλινών στις 300. Όλα αυτά μέχρι πριν από λίγα χρόνια όπου το παλιό αυτό κτίσμα στην προέκταση της Εγνατίας οδού με τις παλιές εγκαταστάσεις και τους ανεπαρκείς χώρους έκλεισε. Το 424 Στρατιωτικό Νοσοκομείο λειτουργεί πλέον στις νέες

υπερσύγχρονες εγκαταστάσεις δίπλα απ'το Νοσοκομείο Παπαγεωργίου κατέχοντας μάλιστα μία από τις πρώτες θέσεις σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

3.3 Τα Νοσηλευτικά Ιδρύματα της Θεσσαλονίκης μετά την απελευθέρωση

Με την απελευθέρωσή της το 1912 η Θεσσαλονίκη μοιάζει να είναι ένα απέραντο νοσοκομείο. Οι τραυματίες από τους πολέμους, οι χιλιάδες προσφύγων από την Μικρά Ασία, Θράκη, Πόντο και Ρωσία καθώς και η έξαρση λοιμωδών νοσημάτων (κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα της εποχής) συνθέτουν την πολύ κακή υγειονομική εικόνα της πόλης και δικαιολογούν την λειτουργία πάρα πολλών νοσοκομείων σε αυτήν. Τα κυριότερα νοσοκομεία από την απελευθέρωση και μετά είναι:

3.3.1 Κεντρικό (Γ. Γενηματάς)

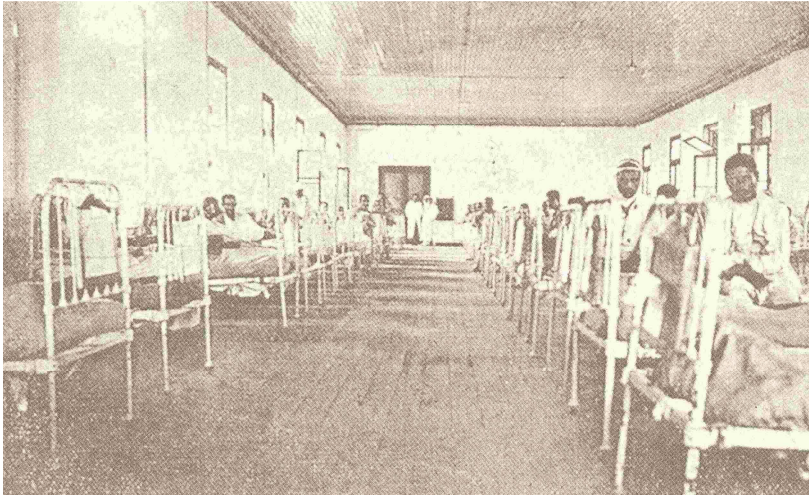
Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός (Ε.Ε.Σ.) αρχίζει την δράση του στην Θεσσαλονίκη ανεπίσημα από την αρχή της απελευθέρωσης, επίσημα από το 1915 και στεγάζεται σε κτίριο το οποίο βρίσκεται επί της σημερινής οδού Εθνικής Αμύνης (πρώην Χαμιδιέ). Το κτίριο αυτό είχε κτιστεί για να εξυπηρετεί τις ανάγκες της έφιππης τουρκικής Σχολής Χωροφυλακής και είχε σχήμα Π. Αποτελείτο από ένα κεντρικό πυρήνα και δύο πλάγιες πτέρυγες, που άφηναν μεταξύ τους μια μεγάλη αυλή για να εξυπηρετεί τις ανάγκες της εφίππου τότε χωροφυλακής. Στο ισόγειο βρίσκονταν οι στάβλοι.

Εικόνα 3.20 Το Προσφυγικό Νοσοκομείο του ΕΕΣ στη Θεσσαλονίκη το 1922, στο παλιό οίκημα της Χωροφυλακής

Μετά από αίτημα του συνδέσμου Κυριών Εθνικής Αμύνης (σύζυγοι της Τριανδρίας Βενιζέλου, Δαγκλή, Κουντουριώτη) το τοπικό συμβούλιο του Ε.Ε.Σ. κάνει δεκτή την πρόταση για συνεργασία και την 27 η Οκτωβρίου 1916 δημοσιεύεται το επίσημο διάταγμα περί ιδρύσεως Γ΄ Στρατιωτικού Νοσοκομείου με την επωνυμία «Νοσοκομείο Ερυθρού Σταυρού» δυναμικότητας 400 περίπου κλινών. Έτσι εξακολουθεί μέχρι το 1918 και περιθάλπει τραυματίες πολέμου, πρόσφυγες και το 1917 πυροπαθείς. Στην περίοδο προσέφερε τις υπηρεσίες του ο Άγγλος γιατρός Sir Armound Ruffer, εξ Αιγύπτου, μαζί με ομάδα Αγγλίδων νοσοκόμων. Μετά την αναχώρηση του, τον διαδέχθηκε ο έφεδρος υπίατρος χειρουργός Βασίλειος Νομικός.

Το 1919 μετά από συνεννόηση του Ε.Ε.Σ. και του υπουργείου υγειονομίας, το νοσοκομείο παραδόθηκε στην Στρατιωτική Υγειονομική Υπηρεσία.

Εικόνα 3.21 1918. Θάλαμος ασθενών του νοσοκομείου ΕΕΣ

Το 1922, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, ανακαινίζεται και εξοπλίζεται με δαπάνες της Έλενας Βενιζέλου και του ζεύγους Εμμανουήλ και Βιργινίας Τσουδερού και εγκαινιάζεται στις 13.02.1923 με την επωνυμία «ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ». Διαθέτει 220 κρεβάτια.

Εικόνα 3.22 1922. Το επιστημονικό προσωπικό το νοσοκομείου Προσφύγων

Το 1941 επιτάσσεται το κτίριο από τα Γερμανικά στρατεύματα κατοχής και το Νοσοκομείο μεταφέρεται στην Καλαμαριά και στεγάζεται στο ίδρυμα Αλητόπαιδος, που έγινε το 1937 με πρωτοβουλία και ενέργειες του εισαγγελέως εφετών Ηλία Μικρουλέα, τη μετέπειτα Τεχνική Σχολή Αριστοτέλης, η οποία σήμερα χρησιμοποιείται για τις ανάγκες των Κ.Α.Π.Η. και παιδικής χαράς. Σ' αυτό στεγάστηκαν τότε όλες οι κλινικές του

νοσοκομείου, κρατικές και πανεπιστημιακές, μέχρι το 1945. Όπως γράφει ο ιατρός Πολυζωΐδης Σταύρος “Οι συνθήκες λειτουργίας του ήταν δύσκολες. Η μετάβαση των γιατρών γίνονταν με το τραμ μέχρι την τελευταία στάση του Ντεπό και από κει περπατώντας αρκετή ώρα, ανάμεσα από δρομάκια και χωράφια δύσβατα. Η λειτουργία του νοσοκομείου ήταν επίσης δυσχερής λόγω ελλείψεως χώρου, υγειονομικού υλικού, φαρμάκων, ηλεκτρικού ρεύματος την ημέρα. Οι εγχειρήσεις και οι ακτινογραφίες αναγκαστικά γίνονταν το βράδυ και οι γιατροί, κυρίως οι βοηθοί, ήταν υποχρεωμένοι να εργάζονται συνεχώς”.

Μετά την αποχώρηση των Γερμανών , το 1945 το νοσοκομείο επανέρχεται στο παλαιό κτίριο και προσπαθεί να λειτουργήσει κανονικά. Οι συνθήκες όμως και εδώ είναι πολύ δύσκολες. Κύριος λόγος οι ελλείψεις, όχι μόνον εργαλείων και διαγνωστικών μέσων αλλά και κλινών, δεδομένου ότι οι ανάγκες περίθαλψης είναι μεγάλες. Εξυπηρετούνται την περίοδο αυτή, 1945-1950, όχι μόνον οι κάτοικοι της Θεσσαλονίκης, αλλά ολόκληρης της Μακεδονίας και της Θράκης. Στα εξωτερικά ιατρεία εξετάζονται και οι άρρωστοι που στέλνονται από τους “Φίλους του Στρατού” , δεδομένου ότι το Στρατιωτικό Νοσοκομείο δεν λειτουργεί. Η πείνα, η άθλια διαβίωση, ο μαυραγοριτισμός και η δύσκολη μεταφορά των ασθενών καθιστούν τα πράγματα φοβερά δύσκολα.

Εικόνα 3.23 1945. Το φαρμακείο

Σ ένα μικρό οίκημα , που βρισκόταν αριστερά της εισόδου του, προ του πολέμου του 1940 και μέχρι το 1952 οπότε κατεδαφίστηκε, στεγαζόταν αιματολογικό ερευνητικό κέντρο για τη μελέτη του ικτερώδους αιμοσφαιρικού πυρετού και της δρεπανοκυτταρικής αναιμίας.

Το 1948 επισκέφτηκε το νοσοκομείο ομάδα ιατρών καθηγητών Αμερικανικών Πανεπιστημίων και πραγματοποιήθηκε διάλεξη του ειδικού ωτορινολαρυγγολόγου Herman de Wilde στο μικρό αμφιθέατρο του με θέμα: Βρογχοσκόπια και βρογχοδιάγραμμα στην παιδική ηλικία (14 Μαΐου 1948).

Το 1951 κατασκευάζεται περιμετρική πτέρυγα μέσα στην αυλή για τη δημιουργία απαραίτητων χώρων.

Το 1952 τροποποιείται ο οργανισμός του Νοσοκομείου και ιδρύεται το Α΄ Κέντρο Αιμοδοσίας (τράπεζα Αίματος) της Θεσσαλονίκης και της βορείου Ελλάδος το οποίο μεταφέρεται το 1970 στο ΑΧΕΠΑ.

Το 1974 προστίθεται νέα πτέρυγα, η οποία έλυσε πολλά προβλήματα χώρου.

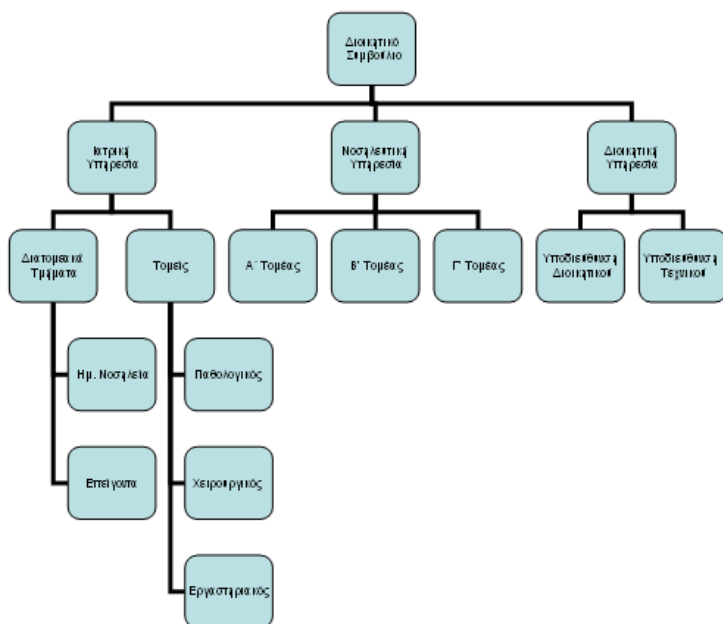
Το 1978 στον μεγάλο σεισμό το Νοσοκομείο παθαίνει σοβαρές ζημιές και αναστέλλεται η λειτουργία του. Μετά τις απαραίτητες επιδιορθώσεις επαναλειτουργεί το 1980 τμηματικά.

Το 1984 παραχωρείται από το Διοικητικό Συμβούλιο της Ανωτέρας σχολής Αδελφών νοσοκόμων οικόπεδο 700 τ.μ. που γειτονεύει με το Νοσοκομείο και κτίζονται τα τακτικά εξωτερικά ιατρεία του. Δύο χρόνια αργότερα δωρίζεται και το κτίριο της σχολής όπου στεγάζονται οι παιδιατρικές κλινικές (Παιδοχειρουργική, παιδιατρική, ορθοπεδική).

Το 1986 με διυπουργικές αποφάσεις λειτουργούν 5 πανεπιστημιακές κλινικές.

Με την διοικητική παρέμβαση της ελληνικής πολιτείας για οργανωμένη παροχή πρωτοβάθμιας φροντίδας συνδέεται διοικητικά το κέντρο Υγείας Διαβατών με το Νοσοκομείο.

Στις 6.6.1995 μετονομάζεται, ύστερα από πρόταση του Διοικητικού Συμβουλίου του Νοσοκομείου, σε Νομαρχιακό Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «Γ. Γεννηματάς».

Εικόνα 3.24 Το οργανόγραμμα του Γενικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης «Γ. Γεννηματάς».

Σήμερα σε οικόπεδο 6.500τ.μ. είναι ανεπτυγμένες σε τέσσερα κτίρια οι εξής υπηρεσίες:

Κεντρικό κτίριο του νοσοκομείου, όπου στεγάζονται οι κλινικές, Παιδιατρική πτέρυγα (πρώην Ανωτάτη Κρατική Σχολή Νοσοκόμων), Εξωτερικά ιατρεία και κτίριο Διοίκησης.

Η ακίνητη περιουσία του νοσοκομείου προέρχεται από δωρεές του Η. Ι. Αντωνιάδη και του Τζοβαλείου Ιδρύματος.

3.3.2 ΑΧΕΠΑ

Το ΑΧΕΠΑ ιδρύθηκε το 1947 με την οικονομική υποστήριξη των ΑΧΕΠΑΝΣ, Ελληνο-Αμερικανικής φιλανθρωπικής οργάνωσης των ΗΠΑ. Μέχρι τότε η Ιατρική σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης λειτουργούσε σε παλιά Νοσοκομεία, σε αποθήκες καπνού και σε διάφορα άλλα κτίρια. Το 1947 οι ΑΧΕΠΑΝΣ ενίσχυσαν την ίδρυση ενός σύγχρονου Νοσοκομείου στην περιοχή της Θεσσαλονίκης, το οποίο εγκαινιάστηκε το 1951 στην γιορτή των 25 χρόνων από την ίδρυση του ΑΠΘ. Πρακτικά όμως η λειτουργία του ξεκίνησε τον Μάρτιο του 1953.²³

Εικόνα 3.25 Το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο υπό την προεδρία του καθηγητού κ.Ι.Ξανθάκη 1952

Αρχικά το νοσοκομείο αποτελούνταν από δύο διώροφες πτέρυγες και είχε συνολικά 120 κρεβάτια, τρεις Χειρουργικές Κλινικές, μία Παθολογική Κλινική και τέσσερα Εργαστήρια (Ακτινολογικό, Μικροβιολογικό, Βιολογικής Χημείας και Παθολογοανατομικό), σύμφωνα με τις προδιαγραφές και τις απαιτήσεις των δωρητών. Οι αυξανόμενες ανάγκες

σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη του πληθυσμού της Θεσσαλονίκης και γενικότερα της Μακεδονίας οδήγησαν στην συνεχή επέκταση του Νοσοκομείου, χωρίς όμως δυστυχώς να υπάρχει κάποιο οργανωμένο σχέδιο ανάπτυξής του.

Εικόνα 3.26 Γενική Άποψη του Ιδρύματος στον Πανεπιστημιακό Χώρο 1952

Το 1955 η Σουηδική φιλανθρωπική οργάνωση Rädde Barnen έκανε μία νέα δωρεά στο Νοσοκομείο με την οποία δημιουργήθηκε η πτέρυγα της Παιδιατρικής, συνολικής χωρητικότητας 100 κρεβατιών. Σε αυτήν την πτέρυγα εγκαταστάθηκε το 1958 η Πανεπιστημιακή Παιδιατρική Κλινική. Το 1967 δημιουργείται μία ακόμη πτέρυγα χωρητικότητας 250 κρεβατιών, αυξάνοντας σημαντικά την συνολική χωρητικότητα του Νοσοκομείου σε 500 κρεβάτια. Τέλος, το 1969 αρχίζει η κατασκευή μίας ακόμη πτέρυγας, η οποία ξεκίνησε επίσημα την λειτουργία της το 1984 και στην οποία εγκαταστάθηκαν η Καρδιοχειρουργική Κλινική, η Μονάδα Εντατικής Παρακολούθησης της Καρδιοχειρουργικής Κλινικής και τα Χειρουργεία της Καρδιοχειρουργικής.

Το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης παραχώρησε το 1987 στο Νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ τα τρία κτίρια του Νευροψυχιατρικού Ινστιτούτου (δύο διόροφα και ένα πενταόροφο), τα οποία διαμορφώθηκαν κατάλληλα και το Νοέμβριο του 1987 ξεκίνησαν την λειτουργία τους. Το 1990 ολοκληρώθηκε και εξοπλίστηκε άλλη μία νέα πτέρυγα στην οποία εγκαταστάθηκαν τα Τακτικά Εξωτερικά Ιατρεία.

Εικόνα 3.27 Σήμερα

Σήμερα το Νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ διαθέτει συνολικά 720 κρεβάτια και σε αυτό λειτουργούν μονάχα Πανεπιστημιακές Κλινικές και Εργαστήρια, σύμφωνα με διυπουργικές αποφάσεις των Υπουργών Παιδείας και Υγείας.

Κλινικές

▪ Α' Παθολογική Κλινική	▪ Μονάδα Τεχνητού Νεφρού	▪ Προπαιδευτική Χειρουργική
▪ Προπαιδευτική Παθολογική Κλινική	(Συνεδρίες)	Κλινική
▪ Α' Καρδιολογική Κλινική	▪ Μονάδα Περιτοναϊκής	▪ Μονάδα Εντατικής
▪ Μονάδα Στεφανιαίων	Κάθαρσης	Παρακολούθησης ΠΡΧ
▪ Νόσων	▪ Μονάδα Μεσογειακής	▪ Καρδιοχειρουργική Κλινική
▪ Α' Νευρολογική Κλινική	Αναιμίας	▪ Μονάδα Εντατικής Θεραπείας ΚΧ
▪ Β' Νευρολογική Κλινική	▪ Μονάδα Ασηπτης Νοσηλείας	▪ Ωτορινολαρυγγολογική Κλινική
▪ Β' Παιδιατρική Κλινική	▪ Μονάδα Παθολογικής	▪ Οφθαλμολογική Κλινική
▪ Μονάδα Νεογνών –	Ογκολογίας	▪ Μον. Εντατ. Θεραπ. Αναισθ/γίας
Προώρων	▪ Γ' Χειρουργική Κλινική	(ΜΕΘΑ)
▪ Δ' Παιδιατρική Κλινική	▪ Νευροχειρουργική Κλινική	▪ Τμήμα Ανασθησιολογίας
	▪ Α' Χειρουργική Κλινική	▪ Γ' Ψυχιατρική Κλινική
	▪ Μονάδα Εντατικής Θεραπείας	
	ΑΧ	

Εργαστήρια

▪ Αξονικός Τομογράφος	▪ Παθολογοανατομικό
▪ Ακτινοθεραπευτικό	▪ Τμήμα Πυρηνικής Ιατρικής
▪ Ακτινολογίας	▪ Τμήμα Επειγόντων Εξωτ. Ιατρείων
▪ Βιοχημικό	▪ Τμήμα Τακτικών Εξωτ. Ιατρείων
▪ Επιστημονική Επιτροπή	▪ Χειρουργείο Γενικό
▪ Κέντρο Αιμοδοσίας	▪ Χειρουργείο ΩΡΛ
▪ Κυτταρολογικό	▪ Χειρουργείο ΟΦΘ
▪ Μαγνητικός Τομογράφος	▪ Χειρουργείο ΚΧ
▪ Μικροβιολογικό	

3.3.3 Γ. Παπανικολάου

Προς το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου το 1918, στην σημερινή θέση του νοσοκομείου στην Εξοχή Ασβεστοχωρίου Θεσσαλονίκης κατασκευάστηκαν από τον Βρετανικό Στρατό ορισμένα παραπήγματα για την επιτόπια νοσηλεία των τραυματιών.²⁴

Εικόνα 3.28 Η πρώτη είσοδος του νοσοκομείου Παπανικολάου

Σε αυτόν το κατάλληλο από υψομετρικής και υγιεινής πλευράς χώρο και μέσα σε πρόχειρα οικήματα άρχισε η λειτουργία της πρόσκαιρης αυτής αναρρωτικής μονάδας

Μετά την εγκατάλειψη τους από τον Βρετανικό Στρατό το 1920 τα παραπήγματα, αυτά αποτέλεσαν την βάση για την ίδρυση από το Ελληνικό κράτος του "Νοσοκομείου Φυματιώντων" με αρχική δύναμη 50 κλινών. Από τότε και έπειτα η κτιριακή και λειτουργική εξέλιξη του νοσοκομείου ήταν

ραγδαία. Παρακάτω παραθέτουμε τους σημαντικότερους χρονικούς σταθμούς στην ιστορία του νοσοκομείου:

1920-1938 Προστέθηκαν μερικές νέες εγκαταστάσεις.

1938 Μετονομάστηκε σε “Σανατόριο Ασβεστοχωρίου”.

1947 Χτίστηκε η εκκλησία του νοσοκομείου, απο ασθενείς πάσχοντες από φυματίωση.

1948 Χτίστηκε το “Πέτρινο Κτίριο” που αποτέλεσε τη ραχοκοκκαλιά του Νοσοκομείου. Την ίδια χρονιά κτίστηκε το “Σερραϊκό Κτίριο”, όπου στεγάζεται σήμερα η Τεχνική Υπηρεσία.

1951-1960 Κτίστηκαν και άλλες βοηθητικές εγκαταστάσεις (1951) Δεξαμενή Λυμάτων, (1955) Μηχανοστάσιο, (1960) Θυρωρείο

1962 Δημιουργήθηκε το Βρογχοσκοπικό Τμήμα.

1966 Μετονομάστηκε σε “Κέντρο Νοσημάτων Θώρακος Βορείου Ελλάδος” (Κ.Ν.Θ.Β.Ε.) και δημιουργήθηκαν η Θωρακοχειρουργική, η Παν/κή Πνευμονολογική, η Καρδιολογική και η ΩΡΛ κλινική.

1968-1970 Εκτελέστηκαν διάφορα έργα υποδομής (περίφραξη, διάνοιξη δρόμου, διαμόρφωση περιβάλλοντος κ.α.)

1969 Παραδόθηκε το Κτίριο Διοίκησης

1972-1983 Το 1972 θεμελιώθηκε το “Νέο Κτίριο” που παραδόθηκε τελικά το 1983.

1978 Έκλεισε το “Σχολείο Φυματιώντων Παίδων” που λειτουργούσε στους χώρους της σημερινής Γναθοχειρουργικής κλινικής

1981-1987 Ανακατασκευάστηκαν διάφορα κτίρια όπως το “Τρίδυμο”, “Δ’ Πτέρυγα του Πέτρινου Κτιρίου” κ.α.

Μετά το 1981 αυξήθηκαν αλματωδώς οι χώροι των καθαρά ιατρικών κτιρίων :

1981 17.030 τ.μ.

1982 23.620 τ.μ.

1983 34.350 τ.μ.

1984 40.050 τ.μ.

1983 Μετονομάστηκε αρχικά σε “Γενικό” και στη συνέχεια σε “Γενικό Περιφερειακό Νοσοκομείο Γ. Παπανικολάου”

Εικόνα 3.29 Γ.Παπανικολάου

1982-1984 Ακολούθησε η ίδρυση νέων κλινικών και τμημάτων:

- **13-9-82** Παθολογοανατομικό Εργαστήριο
- **1983** Μ.Α.Α. (Μονάδα Αναπνευστικής Ανεπάρκειας)
- **15-5-83** Στεφανιάια Μονάδα Καρδιολογικής Κλινικής-Αιμοδυναμικό
- **16-5-83** Α' Παθολογική Κλινική, Β' Παθολογική Κλινική, Αιματολογική
- **22-8-83** Β' Χειρουργική
- **29-8-83** Κυτταρολογικό Εργαστήριο

- **1983** Κλινική Πλαστικής Χειρουργικής, Ακτινοδιαγνωστικό, ΚΡΧ(Καρδιοχειρουργική), Ε.Κ.Ρ.Χ.Μ.(Εντατική Καρδιοχειρουργική Μονάδα), ΧΝΚ(Χειρουργείο Νέου Κτιρίου), Τ.Ε.Ι.(Τμήμα Εξωτερικών Ιατρείων)

- **29-9-83** Ορθοπαιδική Κλινική
- **12-3-84** Νευροχειρουργική Κλινική
- **15-3-84** Κεντρική Αποστείρωση
- **23-5-1984** Μονάδα Τεχνητού Νεφρού
- **1984** Σταθμός Αιμοδοσίας, Εργαστήριο Γαστρεντερολογικής, Νευροχειρουργική, Δ.Ν.Υ.(Διεύθυνση Νοσηλευτικής Υπηρεσίας)

Εικόνα 3.30 Η σημερινή κεντρική είσοδος

1985 Δημιουργήθηκε η Μονάδα Αιμ/κής, η Ω.Ρ.Λ. και η Γναθοχειρουργική.

1985 Δημιουργήθηκαν τα εξής Χειρουργεία:

- Χειρουργείο Γνάθου
- Οφθαλμολογικό - Ωτορυνολαρυγγολογικό Χειρουργείο.
- Χειρουργείο Πέτρινου Κτιρίου

1986 Δημιουργήθηκε η Α' και η Β' Πνευμονολογική Κλινική.

1986 Δημιουργήθηκε η Α' Χειρουργική και η Οφθαλμολογική Κλινική, το Αναισθησιολογικό Π.Κ.(Παλαιού Κτιρίου), το Αναισθησιολογικό Ν.Κ.(Νέου Κτιρίου).

20-8-1986 Δημιουργήθηκε το Τ.Ε.Π.(Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών).

1987 Το Νοσοκομείο που αρχικά λειτουργούσε χωρίς να συμμετέχει στις γενικές εφημερίες της Θεσσαλονίκης εντάχθηκε στο πρόγραμμα εφημεριών.

5-5-1987 Δημιουργήθηκε η Μ.Ε.Θ.(Μονάδα Εντατικής Θεραπείας).

15-5-1987 Δημιουργήθηκε η Γαστρεντερολογική Κλινική.

1988 Δημιουργήθηκε η Δ' Χειρουργική Κλινική.

1988 Δημιουργήθηκε η Νευρολογική Κλινική.

1997 Χωρίστηκε η Καρδιολογική σε Α' και Β' .

1998 Δημιουργήθηκε η Ψυχιατρική Κλινική(Ψυχιατρικό Τμήμα Ενηλίκων - Ψυχιατρικό Τμήμα Παίδων - Εφήβων).

1999 Άρχισε η λειτουργία του Αιματολογικού Τμήματος και της Μονάδας Μεταμόσχευσης Μυελού των οστών στο κτίριο "Στοργή".

Κεφάλαιο 4 Το Νοσοκομείο Άγιος Δημήτριος

4.1 Η Ιστορία του

Σε μια ωραιότατη κατάφυτη τοποθεσία βόρεια από τα ελληνικά νεκροταφεία της Ευαγγελίστριας και σε απόσταση μερικών μέτρων από τα ανατολικά τείχη της πόλης οι Τούρκοι κτίζουν το περίβλεπτο νοσοκομείο τους σε έκταση 52 στρεμμάτων η οποία περιορίστηκε σήμερα σε 20 στρέμματα.

Εικόνα 4.1 Το Δημοτικό Νοσοκομείο μπρόστα από τους κήπους του Πασά.

Σχετικά με την ακριβή ημερομηνία ανέγερσης υπάρχουν δύο εκδοχές. Κατά τη μία εκδοχή⁶ το νοσοκομείο κτίστηκε γύρω στα 1890-1891, την περίοδο που η Οθωμανική κυβέρνηση θέλοντας να εδραιώσει την παρουσία της στην πόλη της Θεσσαλονίκης κτίζει μια σειρά μεγαλοπρεπών κτιρίων, όπως τα κτίρια: Διοικητήριο, Τρίτο σώμα στρατού, Φιλοσοφικής Σχολής. Κατά την δεύτερη εκδοχή η οποία είναι και η επικρατέστερη, η οικοδόμησή του, τοποθετείται μεταξύ του 1902-1903. Τα στοιχεία που τεκμηριώνουν την δεύτερη εκδοχή είναι πρώτον: στους χάρτες του δήμου του 1890 οι οποίοι

Εικόνα 4.2 Το νοσοκομείο Hamidiye λίγο μετά την ανέγερσή του (ο περιβάλλοντας χώρος δεν έχει διαμορφωθεί ακόμη)

σήμερα διασώζονται στο ιστορικό αρχείο Μακεδονίας στη συγκεκριμένη περιοχή δεν είναι καταγεγραμμένο κανένο κτίσμα. Δεύτερον: η περιοχή περιλαμβάνεται ανάμεσα στα ανατολικά τείχη και τον Κέδρινο λόφο, τα Λατομεία και το Αγίασμα του Αγίου Παύλου, είχε παραχωρηθεί από τους Τούρκους πριν από αιώνες στην Ορθόδοξη Ελληνική Κοινότητα για την ταφή των νεκρών της.

Το 1875 η ελληνική κοινότητα παραχώρησε αυτό τον χώρο στην Φιλόπτωχο Αδελφότητα που η δραστηριότητά της χρονολογείται από το 1871 παρά τις τότε δυσκολίες από μέρος των Τούρκων, η αδελφότητα ίδρυσε το νεκροταφείο της Ευαγγελίστριας, έκτισε τον ομόνυμο ναό και περίφραξε τμήμα της συνολικής έκτασης.¹⁸ Αργότερα οι τουρκικές αρχές απέσπασαν

αυθαίρετα διάφορα τμήματα από την μεγάλη έκταση και τα παραχώρησαν, ένα στο ορφανοτροφείο Ισλαχανέ, ένα για την εγκατάσταση του Αρμενικού νεκροταφείου και άλλο ένα για την δημιουργία του Βουλγαρικού νεκροταφείου.

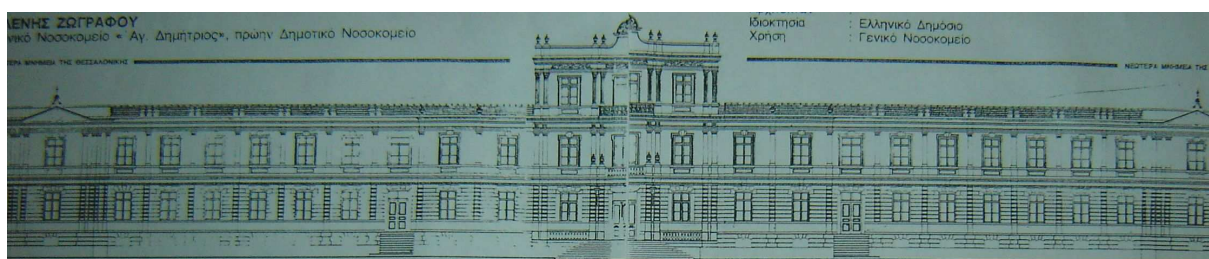
Εικόνα 4.3 1913

Τέλος το 1901-1902 η νομαρχία κατέλαβε ένα ακόμη τμήμα μεταξύ του Αγιάσματος και των νεκροταφείων της Ευαγγελιάστριας γι'αυτό και πιθανολογείται ότι τότε κτίστηκε το νοσοκομείο. Τις εγκαταστάσεις του νοσοκομείου περιτριγύριζε ένα οικόπεδο με εμβαδό περίπου 45.946 τ.μ. που έφτανε τα 54.043 τ.μ. μαζί με την έκταση των εγκαταστάσεων του Λυσσιατρείου.⁶ Αρχικά το θεραπευτήριο έφερε το όνομα "Νοσοκομείο Απόρων Ξένων" ή Hamidiye από το όνομα του σουλτάνου Χαμίτ και αργότερα Belediye. Μετά την απελευθέρωση το 1912 περιήλθε στον Ελληνικό δήμο από την διαδοχή του αντίστοιχου Τουρκικού δήμου, μεταγράφηκε στα δημοτικά κτηματολόγια σαν ιδιοκτησία του (λόγω χρησικτησίας) και ονομάζεται σε Δημοτικό Νοσοκομείο.

Το 1971 το Δημοτικό Συμβούλιο με απόφαση του παραχώρησε κατά πλήρη Κυριότητα στο Ελληνικό Δημόσιο το νοσοκομείο το οποίο μετονομάζεται τελικά "Γ.Ν.Θ. Αγ.Δημήτριος".

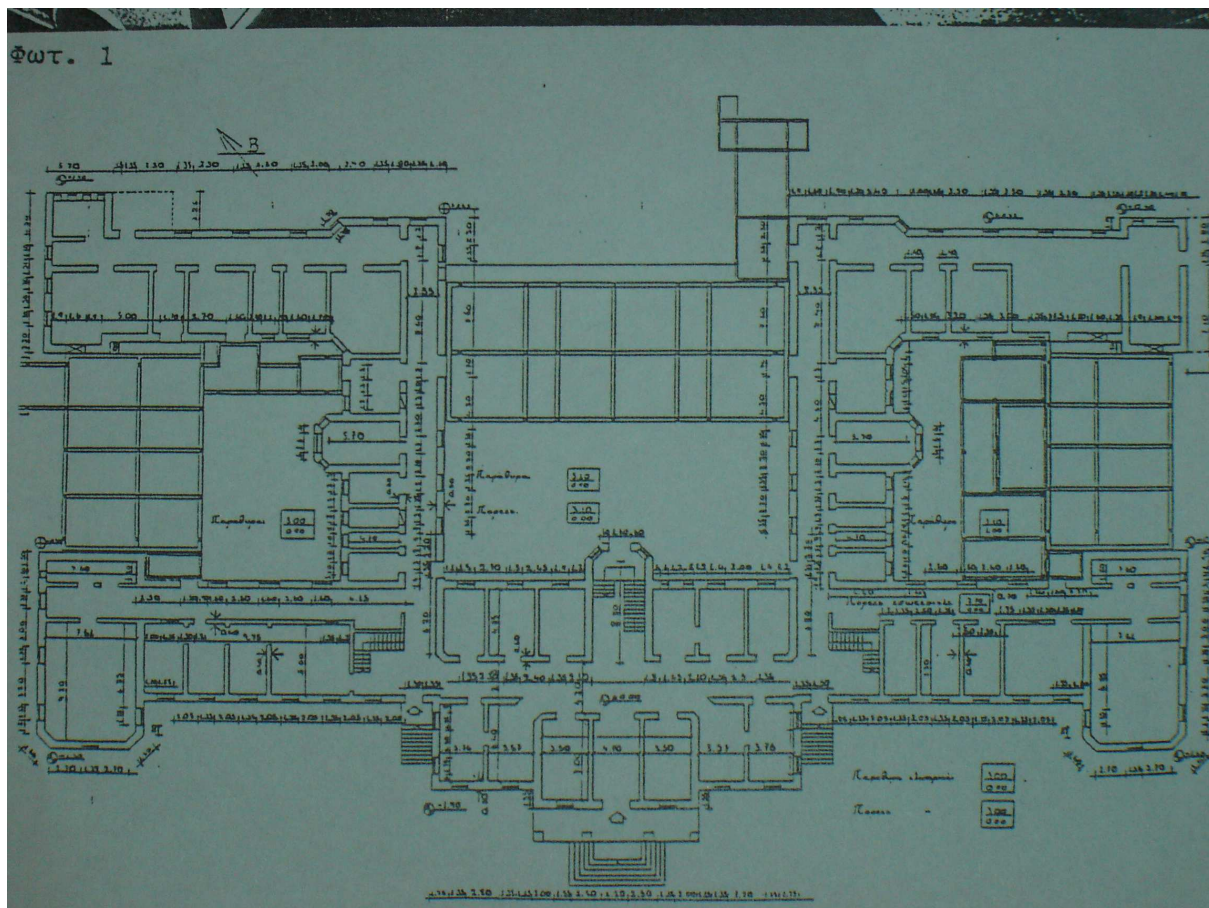
4.3 Η Αρχιτεκτονική του

Το συγκρότημα του Δημοτικού Νοσοκομείου αποτελούσαν ένα μεγάλο κτίριο Γενικού Νοσοκομείου τοποθετημένο στο κέντρο της περιοχής με διάφορες κλινικές και εργαστήρια, ένα κτίριο Φθυσιατρείο στη ΒΑ άκρη στο ύψος του Αγιάσματος (κατεδαφίστηκε το 1955) και ένα κτίριο Λυσσιατρείο στη νότια πλευρά ανάμεσα στην Ευαγγελίστρια και το νοσοκομείο (σήμερα Δημοτικός Βρεφονηπιακός Σταθμός).

Εικόνα 4.4 Τα αρχικά σχέδια της πρόσοψης του νοσοκομείου

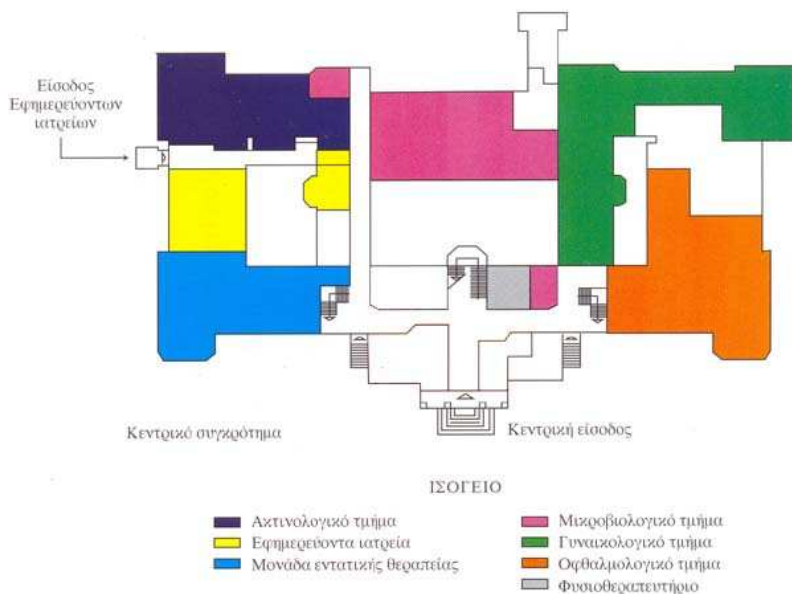
Το Νοσοκομείο είναι διόροφο, επίμηκες κτίριο με τέσσερις πτέρυγες στα τέσσερα άκρα του, με το νοσοκομείο Χίρς αποτελούσαν στην αρχή του 20ου αιώνα τα μεγαλύτερα νοσοκομεία της Πόλης. Στο κεντρικό τμήμα είναι τοποθετημένη η κύρια είσοδος με την μαρμάρινη σκάλα ενώ από πάνω βρίσκεται και τρίτος όροφος ο οποίος χρησίμευε ως κατοικία του Διοικητού της Θεσσαλονίκης (σπίτι του Πασά) και ήταν πλουσιότατα επιπλωμένος.⁶

Εικόνα 4.5 Τα αρχικά σχέδια της κάτοψης του νοσοκομείου

Ακριβώς την πίσω βορινή πλευρά του οικήματος ήταν οι κήποι του Πασά εκεί όπου σήμερα είναι ο Δημοτικός Κήπος. Η κάτοψη ακολουθεί την τυπική διάταξη των νοσοκομείων. Αποτελείται από έναν κεντρικό πύρισμα (τριόροφο τμήμα) όπου είναι τοποθετημένες οι ιατρικές εξυπηρετήσεις και οι Διοικητικές υπηρεσίες και από τις 4 πτέρυγες όπου βρίσκονται οι θάλαμοι νοσηλείας. Στην πίσω όψη υπάρχει η χαρακτηριστική ημικυκλική διαμόρφωση "αψίδα" όπου είναι τοποθετημένος ο χώρος του χειρουργείου όπως είναι στο Ρωσικό, Ισραηλτικό κ.ά. Ο χώρος που περιβάλλει το Νοσοκομείο είναι ένας καταπράσινος κήπος που περιτριγυρίζεται από ψηλό πετρόχτιστο μαντρότοιχο. Στην αυλή βρίσκεται ένα οργανωμένο παλιό καθιστικό με χαμηλό

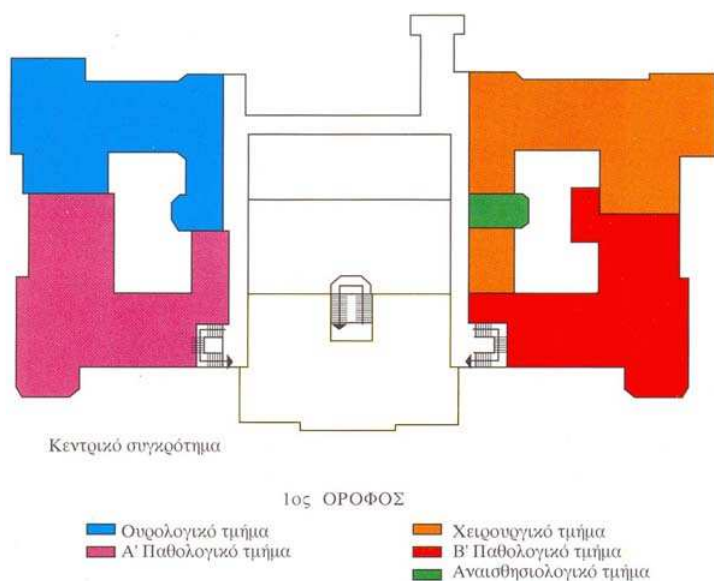
πεζούλι από κόκκινο εμφανές τούβλο και διακοσμητικές γλάστρες, καθώς και μερικοί Βυζαντινοί τάφοι.

Εικόνα 4.6 Τα σχέδια της κάτοψης του ισογείου

Η συνεχής λειτουργία του νοσοκομείου και οι αυξανόμενες ανάγκες δεν μπορούσαν να καλυφθούν από τις υπάρχουσες παλιές εγκαταστάσεις. Έτσι τα προβλήματα χώρου αντιμετωπίστηκαν με την ανοικοδόμηση των τμημάτων, αρχικά ανάμεσα στις τέσσερις πτέρυγες και αργότερα σε μικρή απόσταση από το κτίριο. Η Δ' πτέρυγα καταστράφηκε από πυρκαγιά και επισκευάστηκε το 1936. Την ίδια εποχή πιθανότατα χτίστηκε από λευκό τούβλο ο σταυροειδής ξυλόστεγος μικρός ναός που είναι τοποθετημένος στο δυτικό άκρο του οικοπέδου. Το 1960 κτίστηκαν τα μονοροφα κτίσματα της ΒΑ πλευράς στην θέση παλαιότερων κτισμάτων, προκειμένου να στεγάσουν το μαγειρείο, το πλυντήριο και άλλους βοηθητικούς και αποθηκευτικούς χώρους. Οι προσθήκες που κατέλαβαν τον ελεύθερο χώρο ανάμεσα στις τέσσερις πτέρυγες εγκρίθηκαν με προεδρικό διάταγμα το 1976 και άρχισαν να κατασκευάζονται το 1978 όπως και το προκατασκευασμένο διόροφο κτίριο, σε απόσταση από την ΒΔ όψη που στέγασε Διοικητικές, οικονομικές υπηρεσίες και εξωτερικά

ιατρεία. Σήμερα προγραμματίζεται η κατασκευή νέου κτιρίου στην ίδια ευθεία με υπάρχον προκάτ, προκειμένου να καλυφθούν νέες ανάγκες σε κλινικές και εργαστήρια.

Εικόνα 4.7 Τα σχέδια της κάτοψης του 1^{ου} ορόφου

Οι σεισμοί του 1978, δεν επέφεραν βλάβες στο κτίριο και γι'αυτό συνέχισε χωρίς διακοπή τη λειτουργία του μέχρι και σήμερα.

4.4 Οι Άνθρωποί του

Το νοσοκομείο από την αρχή της λειτουργίας του είχε όλες τις ειδικότητες, διέθετε ακόμη και παράρτημα για τους φυματικούς που στεγάζονταν σε μια ιδιαίτερη πτέρυγα, πίσω από το νοσοκομείο. Στον πρώτο όροφο, στην αριστερή πλευρά, λειτουργούσε μέχρι το 1987 ξεχωριστό τμήμα για τους κρατούμενους και φυλακισμένους ασθενείς. Επίσης δεξιά της πύλης του Νοσοκομείου, σε μικρά οικήματα, υπήρχαν το Λυσσιατρείο και το Αφροδισιολογικό και Δερματολογικό ιατρείο, εκεί όπου σήμερα είναι ο Δημοτικός Βρεφονηπιακός Σταθμός. Λειτουργήσαν και εξωτερικά ιατρεία όλων των ειδικοτήτων. Η δύναμη των κλινών έφτανε τις 250. Όταν το 1942

ιδρύθηκε η ιατρική σχολή, φιλοξενήθηκαν στον Άγιο Δημήτριο για αρκετά χρόνια, πολλές Πανεπιστημιακές κλινικές.¹⁶

Εικόνα 4.8 1924. Θάλαμοι νοσηλείας

Για πολλές δεκαετίες ήταν το κυριότερο νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης και παρά την έλλειψη χώρων και κατάλληλου εξοπλισμού εξηπυρετούσε ικανοποιητικά το κοινό. Από την αρχή λειτούργησε σαν γενικό Νοσοκομείο. Είχε τρεις παθολογικές και τρεις χειρουργικές κλινικές. Επίσης το νοσοκομείο διέθετε ορθοπαιδική, γυναικολογική-μαιευτική, ωτορινολαρυγγολογική, οφθαλμολογική, παιδιατρική, ουρολογική, φυματιολογική κλινική. Ακόμη διέθετε δύο εργαστήρια: μικροβιολογικό και ακτινολογικό. Με μικρές αλλαγές αυτή ήταν η κατάσταση μέχρι το 1975, οπότε και η σύνθεση των κλινικών μεταβάλεται ως εξής: λειτουργούν πλέον δύο παθολογικές κλινικές, μία

χειρουργική κλινική, μία ωτορινολαρυγγολογική κλινική, μία ουρολογική κλινική, δύο νευρολογικές κλινικές μία νοσοκομειακή και μία πανεπιστημιακή κλινική.

Εικόνα 4.9 Χειρουργία

Κατά καιρούς καταργήθηκαν τμήματα και κλινικές όπως το 1955 καταργήθηκαν το φυματιολογικό, το λυσιαιτρείο και το δερματολογικό-αφροδισιολογικό ιατρείο. Το 1961 καταργούνται μία παθολογική, μία χειρουργική και η ορθοπεδική κλινική. Το 1969 καταργήθηκαν η γυναικολογική και η παιδιατρική κλινική. Τέλος το 1986 καταργήθηκε και η ΩΡΛ κλινική. Οι 250 κλινες του Αγίου Δημητρίου κατανέμονται ως εξής: ¹⁶ παθολογικός τομέας 110 κλίνες και χειρουργικός 140. Στον παθολογικό τομέα λειτουργούν δύο τμήματα το παθολογικό και το καρδιολογικό. Στον χειρουργικό τομέα τα τμήματα γενικής χειρουργικής: ορθοπεδικό, ουρολογικό, οφθαλμολογικό, μαιευτικό-γυναικολογικό, αναισθησιολογικό και οδοντιατρικό. Στον εργαστηριακό τομέα υπάρχουν τα τμήματα

μικροβιολογικό, αιματολογικό, ακτινοδιαγνωστικό, φαρμακευτικό, παθολογοανατομικό και το χημικό. Το νοσοκομείο μετά από όλες αυτές τις αλλαγές τμημάτων και κλινικών, και μεταφορά ολόκληρων κλινικών σε καινούριο υπερσύγχρονο νοσοκομείο της πόλης, στο Παπαγεωργίου, το 1993 λειτουργεί πλέον με τις εξής κλινικές: Α και Β παθολογική κλινική, χειρουργική κλινική, ουρολογική κλινική οφθαλμολογική κλινική, ουρολογική κλινική, ΜΕΘ, αναισθησιολογικό, το χειρουργείο και το οδοντιατρείο.

Εικόνα 4.9 Η πρόσοψη του νοσοκομείου σήμερα

Με δύναμη κλινών 150 το Γ.Ν.Αγιος Δημήτριος συμμετέχει κατά το ήμισι σε κληροδότημα της Ελένης Ζωγράφου, μαζί με το Δημοτικό νοσοκομείο Ιωαννίνων. Η περιουσία αυτή βρίσκεται στην Αθήνα και αποτελείται από πολυόροφες οικοδομές στην πλατεία της Ομόνοιας και ένα αγρόκτημα δεκαέξι στρεμμάτων επί της Ιεράς Οδού.

Κατά την διάρκεια των εκατό και πλέον χρόνων της λειτουργίας του νοσοκομείου προσέφεραν τις υπηρεσίες τους χιλιάδες ιατροί, πολλοί εκ των οποίων ήταν σπουδαίοι επιστήμονες που εκτέλεσαν τα καθήκοντά τους με αυταπάρνηση ακόμη και σε δύσκολες περιόδους για το έθνος όπως πόλεμοι,

πυρκαγιές, σεισμοί, καταστροφές. Ενδεικτικά αναφέρουμε τους παρακάτω γιατρούς που υπηρέτησαν στο νοσοκομείο από το 1920 και μετά: ¹⁵

Παθολογοί:Α.Σακελλαρίου,Π.Δούκας,Δ.Κουφός

Χειρουργοί:Ζ.Σαβαρίκας,Β.Οικονομίδης,Θ.Παπαδημητρίου

Παιδιάτροι:Β.Παπαμόσχου,Χ.ΜπουκουβάλαςΕ.Θέμελη

Φυματιολόγοι:Β.Αρμενιάδης,Ε.Πισιώτης

ΩΡΛ:Σ.Πολυζωίδης,Π.Σπετσιώτης

οφθαλμίατροι:Θ.Τσανίδης,Α.Θεοφύλακτου,Α.Αναστασιάδης

Γυναικολόγοι:Α.Χατζηαγγέλου,Ι.Δέλλιος

Ουρολόγοι:Θ.Αηδονόπουλος,Δ.ΒοσκίδηςΔ.Παπαδόπουλος

Νευρολόγοι:Δ.Κουρέτας,Κ.Χρυσάφοπουλος

Ορθοπεδικοί:Χ.Αθανασιάδης,Β. Δοβλέτογλου

Αναισθησιολόγοι:Ε.Αναγνωστόπουλος,Β.Σταμπουκής,Γ.Καζαντζίδης

Εικόνα 4.10 Στα πλαίσια του ΕΣΥ το νοσοκομείο έχει ανακαινιστεί και αναδιαρυθμίζεται πλήρως.

Από το 2007 και έπειτα τα τμήματα του Νοσοκομείου είναι αναπτυγμένα κατά τομείς ως εξής: ³

Παθολογικός Τομέας

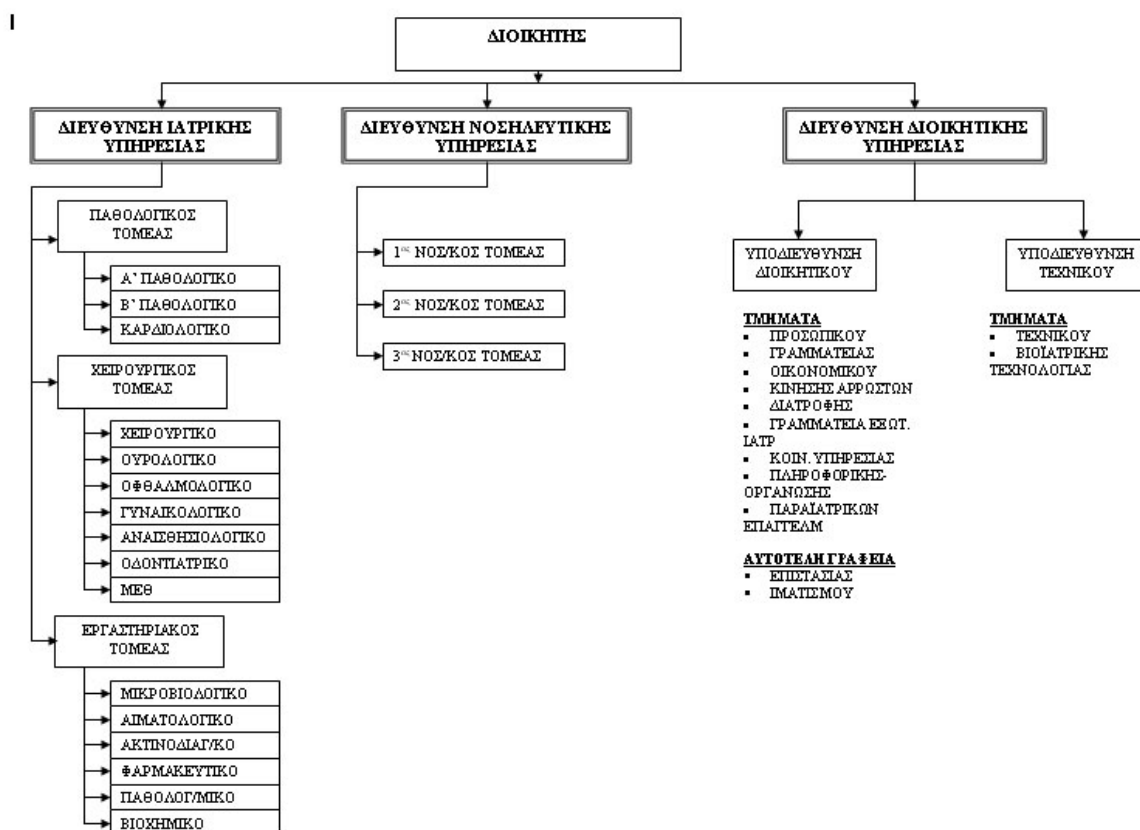
- Α' Παθολογικό
- Β' Παθολογικό
- Καρδιολογικό

Χειρουργικός Τομέας

- Χειρουργικό
- Ουρολογικό
- Γυναικολογικό
- Οφθαλμολογικό
- Μονάδα Εντατικής Θεραπείας
- Οδοντοιατρείο

Εργαστηριακός Τομέας

- Ακτινολογικό
- Μικροβιολογικό – Βιοχημικό
- Αιματολογικό
- Παθολογικής Ανατομικής

Εικόνα 4.11 Το νέο οργανόγραμμα του νοσοκομείου «Ο Άγιος Δημήτριος»

4.4 Οργανισμός Διοικήσεως και λειτουργίας

1661

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΗ 18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1975

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ
229

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

697. Περί άναμορφώσεως του Όργανισμου Διοικήσεως και λειτουργίας του Γενικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης «Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ» 1
698. Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του οργανισμού του Παγκρητίου Βενιζελείου και Παναγιού Γενικού Νοσοκομείου Ηρακλείου. 2

ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

(1)

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟΝ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 697

Περί άναμορφώσεως του Όργανισμου Διοικήσεως και λειτουργίας του Γενικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης «Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ».

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντες ύπ' όψει :

1. Τάς διατάξεις :

- α) Του άρθρου 8 του Ν. 39/1975 «περί ρυθμίσεως θεμάτων τακτικού προσωπικού και τροποποιήσεως και συμπληρώσεως ένίων οργανωτικών κ.λπ. διατάξεων άρμοδιότητος Υπουργείου Κοιν. Υγηρεσιών» (ΦΕΚ 83 Α').
- β) Της παραγρ. 3 του άρθρου 24 του Ν.Δ. 2592/1953 «περί οργανώσεως της Ιατρικής Αντιλήψεως» (ΦΕΚ 254 τ. Α').
- γ) Του άρθρου 10 του Ν.Δ. 3097/1954 «περί τροποποιήσεως του Ν.Δ. 2592/53» (ΦΕΚ 253 τ. Α').
- δ) Της παραγρ. 1 του άρθρου 11 του Ν.Δ. 4352/1964 «περί διατάξεων άφορωσών τούς δημοσίους υπάλληλους κ.λπ. (ΦΕΚ 135 τ. Α') και
- ε) Τών άρθρων 2, 3 και 5 του Ν.Δ. 216/74 «περί συστάσεως Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως» (ΦΕΚ 367/1974 τ. Α').
2. Την ύπ' αριθ. 17/5.6.75 γνώμην του Διοικητικού Συμβουλίου του Νοσοκομείου.
3. Την ύπ' αριθ. 415/12.6.1975 γνωμοδότησιν του Συμβουλίου της Έπικρατείας, προτάσει των Ήμετέρων Υ-

πουργών Προεδρίας Κυβερνήσεως, Οικονομικών και Κοινωνικών Υγηρεσιών, άπεφασίσαιμεν και διατάσσομεν.

Άρθρον 1.

Γενική Διάταξις.

Τò δυνάμει του ύπ' αριθ. 665/1972 (ΦΕΚ 193/72 τ. Α') ύπαχθèn εις τάς διατάξεις του Ν. Δ/τος 2592/53 Δημοτικών Νοσοκομείων Θεσσαλονίκης υπό την έπωνυμίαν «ΓΕΝΙΚΟΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ» και άποτελούν Ν.Π.Δ.Δ. κατά τάς διατάξεις του ως άνω Νομοθετικού Διατάγματος, διοικείται και λειτουργεί επί τη βάσει του αυτού Ν. Διατάγματος, του Ν.Δ. 3097/54 και του Ν. 3301/55, ως έτροποποιήθησαν μεταγενεστέρως και του παρόντος Όργανισμού.

Άρθρον 2.

Σκοπός.

Σκοπός του Νοσοκομείου τούτου, είναι :

- α) Η έν αύτῳ παροχή Ιατρικής και νοσηλευτικής περιθάλψεως εις τούς έν κοινών νοσημάτων πάσχοντας άσθενείς, άποκλειομένης της έν τῷ Νοσοκομείῳ περιθάλψεως τών πασχόντων έν λοιμωδών νοσημάτων, και
- β) Η ειδικεύσις τών Ιατρών κατ' έφαρμογήν τών διατάξεων του Ν.Δ. 3366/1955.

Άρθρον 3.

Κλίναι.

Ό αριθμός τών νοσηλευτικών κλινών του Νοσοκομείου όρίζεται εις διακοσίας έβδομήκοντα (270).

Άρθρον 4.

Διοίκησις.

Τò Νοσοκομείον διοικείται υπό Διοικητικού Συμβουλίου, ως προβλέπει τò άρθρον 15 του ύπ' αριθ. 2592/53 Ν.Δ. και ως τούτο έτροποποιήθη μεταγενεστέρως και όπερ λειτουργεί κατά τάς περι συλλογικών όργάνων κειμένας διατάξεις και αρχάς.

Άρθρον 5.

Διάθρωσις Υγηρεσιών.

Αί Υγηρεσίαι του Νοσοκομείου διακρίνονται εις :

Ι. Διοικητικήν Υγηρεσίαν ήν άπαρτίζουσιν :

1. Τò Τμήμα Διοικητικού εις δ ύπάγονται :

- α) Τò Γραφείον Προσωπικού
- β) Τò Γραφείον Κινήσεως άσθενών

γ) Τὸ Γραφεῖον Γραμματείας (Πρωτόκολλου-Διεκπεραιώσεως καὶ Ἀρχείου-Βιβλιοθήκης).

δ) Τὸ Γραφεῖον Κοινωνικῶν Λειτουργῶν.

ε) Τὸ Γραφεῖον Διαιτολόγων.

2. Τὸ Τμῆμα Οἰκονομικοῦ ὑπερ περιλαμβάνει :

α) Τὸ Γραφεῖον Οἰκονομικῆς Διαχειρίσεως.

β) Τὸ Λογιστήριον

γ) Τὸ Ταμεῖον.

3. Τὸ Τεχνικὸν Τμῆμα.

II. Τὴν Ἱατρικὴν Ὑπηρεσίαν ἥτις περιλαμβάνει :

Α' Τὰς Κλινικάς, ἥτοι :

α) Τὴν Α' Παθολογικὴν Κλινικὴν δυνάμει μέχρις 64 κλινῶν.

β) Τὴν Β' Παθολογικὴν Κλινικὴν δυνάμει μέχρις 36 κλινῶν.

γ) Τὴν Χειρουργικὴν Κλινικὴν δυνάμει μέχρις 46 κλινῶν.

δ) Τὴν Οὐρολογικὴν Κλινικὴν δυνάμει μέχρις 32 κλινῶν.

ε) Τὴν Ὀφθαλμολογικὴν Κλινικὴν δυνάμει μέχρις 26 κλινῶν.

στ) Τὴν Νευρολογικὴν Κλινικὴν δυνάμει μέχρις 24 κλινῶν.

ζ) Τὴν Ὀτορινολαρυγγολογικὴν Κλινικὴν δυνάμει μέχρις 22 κλινῶν.

Β' Τὸν Θάλαμον νοσηλείας ὑποκαταδίκων δυνάμει μέχρις 20 κλινῶν.

Γ' Τὰ Ἐξωτερικὰ Ἱατρεῖα, ἥτοι :

Τὰ ἀντίστοιχα τῶν ὡς ἄνω Κλινικῶν Ἱατρεῖα, ὧν τὴν ὑπηρεσίαν ἐκτελοῦν οἱ Διευθυνταὶ τῶν Κλινικῶν, βοηθοῦμενοι ὑπὸ τοῦ Ἱατρικοῦ Προσωπικοῦ τῆς Κλινικῆς τῶν.

Δ' Τὸ Τμῆμα Ἀναισθησιολογίας.

Ε' Τὰ Ἐργαστήρια, ἥτοι :

α) Τὸ Μικροβιολογικόν

β) Τὸ Ἀκτινολογικόν (ἀκτινοδιαγνωστικόν).

III. Τὴν Φαρμακευτικὴν Ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγειται τὸ Φαρμακεῖον.

IV. Τὴν Νοσηλευτικὴν Ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει τὸ νοσηλευτικὸν προσωπικὸν καὶ οἱ Φυσιοθεραπευταί.

Ἄρθρον 6.

Ἐπιστημονικὸν Συμβούλιον.

1. Ἐν τῷ Νοσοκομείῳ λειτουργεῖ Ἐπιστημονικὸν Συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐκ τῶν Διευθυντῶν Κλινικῶν Ἐργαστηρίων ὡς καὶ τῶν Ἀναισθησιολόγων.

2. Τοῦτου προεδρεύει ὁ ἀρχαιότερος τῶν Καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημιακῶν Κλινικῶν ἐναλλασσόμενος κατ' ἔτος μετὰ τῶν λοιπῶν Καθηγητῶν καὶ ἐν ἐλλείψει Καθηγητῶν εἰς ἐκ τῶν Διευθυντῶν Κλινικῶν ἐκλεγόμενος παρὰ τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συμβουλίου.

3. Γραμματεὺς αὐτοῦ ὀρίζεται δι' ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου εἰς ἐκ τῶν Ἱατρῶν τοῦ Νοσοκομείου.

4. Τὸ Ἐπιστημονικὸν Συμβούλιον γνωμοδοτεῖ ἐπὶ παντὸς Ἐπιστημονικοῦ θέματος, εἴτε οἰκοθεν, εἴτε καλούμενον παρὰ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἢ τοῦ Διοικητικοῦ Διευθυντοῦ.

5. Τὸ Ἐπιστημονικὸν Συμβούλιον συνέρχεται τακτικῶς μὲν, ἀπαξ τοῦλάχιστον τοῦ μηνός, ἐκτάκτως δὲ κατόπιν ἐγγράφου προσκλήσεως τοῦ Προέδρου αὐτοῦ ἢ τῆς αἰτήσεως τριῶν (4) ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ καὶ ἐπιλαμβάνεται μὲν ἱατρικὰ θέματα ἐρεῦνης, ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, καὶ γενικῶς μὲν θέματα σχέσιν ἔχοντα μὲς τοὺς σκοποὺς τοῦ Νοσοκομείου.

Καθορίζει τὰς γενικὰς γραμμὰς νοσηλείας, αἱ δὲ ἀποφάσεις αὐτοῦ, ἀναγόμεναι εἰς τὴν νοσηλείαν τῶν ἀσθενῶν, τίθενται εἰς ἐφαρμογὴν μετὰ τὴν ἐγκρίσιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Αἱ πράξεις αὐτοῦ ἔχουσι γνωμοδοτικὸν χαρακτήρα καὶ δὲν εἶναι ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον καὶ τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἰδρύματος.

6. Τὸ Συμβούλιον εὐρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ, ἐφ' ὅσον παρίσταται τὸ ἥμισυ πλέον ἐνὸς ἐκ τῶν ἀποτελούντων αὐτό.

Ἄρθρον 7.

Σύνθεσις Προσωπικοῦ.

Αἱ θέσεις τοῦ πάσης φύσεως προσωπικοῦ διαρθροῦνται κατὰ κατηγορίας, κλάδους καὶ βαθμούς, ὡς κάτωθι :

I. MONIMOΙ

A'. KATHΓOPIA

Κλάδος Α1 Διοικητικοῦ - Λογιστικοῦ.

Μία (1) θέσις ἐπὶ βαθμοῖς 3ω - 2ω.

Δύο (2) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 5ω - 4ω.

Πέντε (5) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 8ω - 6ω.

Κλάδος Α2 Ἀδελφῶν Νοσοκόμων.

Μία (1) θέσις Διευθυνοῦς ἐπὶ βαθμῷ 3ω.

Τριάκοντα ἑννέα (39) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 5ω - 4ω, ἐξ ὧν 12 Προϊσταμένων ἐπὶ βαθμῷ 4ω.

Ἑβδομήκοντα ὀκτώ (78) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 8ω - 6ω.

Κλάδος Α3 Φαρμακοποιῶν.

Μία (1) θέσις ἐπὶ βαθμοῖς 7ω - 3ω.

Κλάδος Α4 Κοινωνικῶν Λειτουργῶν.

Μία (1) θέσις ἐπὶ βαθμοῖς 8ω - 6ω.

Κλάδος Α5 Φυσιοθεραπευτῶν.

Δύο (2) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 8ω - 6ω.

Κλάδος Α6 Διαιτολόγων.

Μία (1) θέσις ἐπὶ βαθμοῖς 8ω - 6ω.

B'. KATHΓOPIA

Κλάδος Β1 Διοικητικοῦ - Λογιστικοῦ.

Δύο (2) θέσεις ἐπὶ βαθμῷ 5ω.

Εἴκοσι δύο (22) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 10ω - 6ω.

Κλάδος Β2 Βοηθῶν Φαρμακείου.

Τρεῖς (3) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 10ω - 6ω (ἄνευ ἀπολυτηρίου Γυμνασίου 11ω - 7ω).

Κλάδος Β3 Ἐμφανιστῶν - Χειριστῶν.

Πέντε (5) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 10ω - 6ω (ἄνευ ἀπολυτηρίου Γυμνασίου 11ω - 7ω).

Κλάδος Β4 Παρασκευαστῶν.

Ἐξ (6) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 10ω - 6ω (ἄνευ ἀπολυτηρίου Γυμνασίου 11ω - 7ω).

Κλάδος Β5 Νοσοκόμων.

Εἰς τὸν Κλάδον τοῦτον ἀνήκουν αἱ θέσεις τῶν μονοετοῦς φοιτήσεως βοηθῶν Νοσοκόμων αἵτινες διορίζονται εἰς τὰς ὡς ἄνω προβλεπομένας ἐβδομήκοντα ὀκτώ (78) θέσεις μόνον εἰς περίπτωσιν ἀδυναμίας ἐξευρέσεως Ἀδελφῶν Νοσοκόμων τριετοῦς τοῦλάχιστον φοιτήσεως.

Αἱ θέσεις ἀδελφῶν νοσοκόμων μονοετοῦς φοιτήσεως ὀρίζονται ἐπὶ βαθμοῖς 10ω - 6ω.

Κλάδος Β6 Ἀρρένων Νοσοκόμων.

Δύο (2) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 11ω - 7ω.

Κλάδος Β7 Προϊσταμένου Τεχνικῆς Ὑπηρεσίας.

Μία (1) θέσις ἐπὶ βαθμοῖς 8ω - 4ω.

Γ'. KATHΓOPIA

Κλάδος Γ1 Κλητῆρων - Θυρωρῶν - Νυκτοφυλάκων.

Ὀκτώ (8) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 12ω - 9ω.

Κλάδος Γ2 Τηλεφωνητῶν.

Τέσσαρες (4) θέσεις ἐπὶ βαθμοῖς 12ω - 8ω.

II. ΕΠΙ ΘΗΤΕΙΑ ΙΑΤΡΩΝ.

Διευθύνται Κλινικών :

Έπτά θέσεις (7) ήτοι : Δύο (2) Παθολόγων, μία (1) Χειρουργού, μία (1) Ουρολόγου, μία (1) 'Οφθαλμιάτρου, μία (1) Νευρολόγου και μία (1) 'Ωτορινολαρυγγολόγου.

Επιμελητών Κλινικών :

Δέκα τρείς (13) θέσεις, ήτοι : πέντε (5) Παθολόγων, έξ (6) Καρδιολόγου, τρείς (3) Χειρουργών έξ (6) 'Ορθοπαιδικού, δύο (2) Ουρολόγων, μία (1) 'Οφθαλμιάτρου, μία (1) Νευρολόγου και μία (1) 'Ωτορινολαρυγγολόγου.

Βοηθών Κλινικών :

Είκοσι μία (21) θέσεις, ήτοι : οκτώ (8) διά την Παθολογικήν, τέσσαρες (4) διά την Χειρουργικήν, τρείς (3) διά την Ουρολογικήν, δύο (2) διά την 'Οφθαλμολογικήν, δύο (2) διά την Νευρολογικήν και δύο (2) διά την 'Ωτορινολαρυγγολογικήν.

Διευθυντών 'Εργαστηρίων :

Δύο (2) θέσεις, ήτοι : μία (1) διά τὸ Μικροβιολογικόν, μία (1) διά τὸ 'Ακτινολογικόν.

Επιμελητῶν 'Εργαστηρίων.

Τέσσαρες (4) θέσεις, ήτοι : δύο (2) διά τὸ Μικροβιολογικόν, δύο (2) διά τὸ 'Ακτινολογικόν.

Βοηθῶν 'Εργαστηρίων.

Έξ (6) θέσεις, ήτοι : ἀνά τρείς (3) διά τὸ Μικροβιολογικόν, 'Ακτινολογικόν.

'Αναισθησιολόγοι :

Δύο (2) θέσεις Διευθυντῶν.
Δύο (2) θέσεις 'Επιμελητῶν.
Δύο (2) θέσεις Βοηθῶν.

III. ΕΠΙ ΣΧΕΣΕΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΔΙΕΠΟΜΕΝΟΙ ΥΠΟ ΤΩΝ Ν.Δ. 385/69 ΚΑΙ 1198/72

Τρείς (3) θέσεις Θεραπευτῶν.
Δύο (2) θέσεις 'Ηλεκτροτεχνιτῶν.
Μία (1) θέσις Μηχανοτεχνίτου.
Μία (1) θέσις 'Υδραυλικού.
Μία (1) θέσις Ξυλουργού.
Δύο (2) θέσεις 'Ελαιοχρωματιστῶν.
Μία (1) θέσις Κλιβάνεως.
Μία (1) θέσις Κτίστου.
Μία (1) θέσις 'Αρχιμαγείρου.
Μία (1) θέσις Μαγείρου.
Πέντε (5) θέσεις Βοηθῶν Μαγείρου.
Μία (1) θέσις 'Οδηγοῦ αὐτοκινήτου.
Δύο (2) θέσεις Ραπτριῶν.
Τέσσαρες θέσεις (4) Σιδηρωτριῶν.
Δύο (2) θέσεις Κηπουρῶν.
Πέντε (5) θέσεις Τραπεζοκόμων.
Τριάκοντα έξ (36) θέσεις καθαριστριῶν, (έξ (6) καὶ 3 καθαριστῶν).
Έπτά (7) θέσεις Τραυματιοφορέων.
Δύο (2) θέσεις Κουρέων.
Μία (1) θέσις Βοηθοῦ 'Αποθηκαρίου τροφίμων.
Τέσσαρες (4) θέσεις πλυντριῶν.
'Εβδομήκοντα οκτώ (78) θέσεις Πρακτικῶν νοσοκόμων.
Αἱ θέσεις αὗται πληροῦνται μόνον καὶ καθ' ὃ μέρος καθίσταται ἀδύνατος ἡ πλήρωσις τῶν θέσεων τοῦ Κλάδου Α2 ἀδελφῶν νοσοκόμων ἐπὶ βαθμοῖς 8φ - 6φ ὑπὸ ἀδελφῶν τριετοῦς ἢ μονοετοῦς φοιτήσεως.

IV. ΕΠΙ ΕΜΜΙΣΘΩ ΕΝΤΟΛΗ

Μία (1) θέσις Νομικοῦ Συμβούλου.

"Αρθρον 8.

Προσόντα.

Διὰ τὸν διορισμὸν εἰς τὸν εἰσαγωγικὸν βαθμὸν τῶν ὑπὸ τοῦ παρόντος προβλεπομένων θέσεων μονίμου προσωπικοῦ

καὶ τὴν πρόσληψιν εἰς θέσεις ἐπὶ θητείᾳ καὶ ἐπὶ συμβάσει 'Ιδιωτικοῦ Δικαίου ὁρίζονται ἐφεξῆς τὰ κάτωθι εἰδικὰ τυπικὰ προσόντα.

I. MONIMOΙ

Α'. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

Διὰ τὸν Κλάδον Α1 Διοικητικοῦ - Λογιστικοῦ.

Πτυχιὸν οἰουδήποτε Τμήματος Νομικῆς Σχολῆς ἡμεδαποῦ Πανεπιστημίου ἢ τῆς Σχολῆς Πολιτικῶν καὶ Οἰκονομικῶν 'Επιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ἢ τῆς 'Ανωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ 'Εμπορικῶν 'Επιστημῶν ἢ τῆς Παντείου 'Ανωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν 'Επιστημῶν ἢ 'Ανωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς ἢ ἰσότιμον πτυχιὸν Σχολῆς τῆς ἀλλοδαπῆς.

Διὰ τὸν Κλάδον Α2 'Αδελφῶν Νοσοκόμων.

Διὰ τὴν Διευθύνουσαν, ἐφ' ὅσον δὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ διὰ προαγωγῆς κατάληψις τῆς θέσεως ταύτης, πτυχιὸν Σχολῆς 'Αδελφῶν Νοσοκόμων τριετοῦς ἢ τετραετοῦς φοιτήσεως καὶ δεκαεταετῆς εὐδόκιμος προϋπηρεσία παρὰ Νοσηλευτικῶ 'Ιδρύματι, Νομικῶ Προσώπῳ Δημοσίου ἢ 'Ιδιωτικοῦ Δικαίου.

Διὰ τὰς 'Αδελφὰς Νοσοκόμους : Πτυχιὸν Σχολῆς 'Αδελφῶν Νοσοκόμων τριετοῦς ἢ τετραετοῦς φοιτήσεως.

Διὰ τὸν Κλάδον Α3 Φαρμακοποιοῦ.

Πτυχιὸν τῆς οἰκείας Σχολῆς ἡμεδαποῦ ἢ ἀλλοδαποῦ Πανεπιστημίου καὶ ἄδεια ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος.

Διὰ τὸν Κλάδον Α4 Κοινωνικῶν Λειτουργῶν.

Πτυχιὸν ἀνεγνωρισμένης μεταγυμνασιακῆς Σχολῆς Κοινων. Λειτουργῶν ἢ ἰσοτίμου Σχολῆς τῆς ἀλλοδαπῆς τριετοῦς τοῦλάχιστον φοιτήσεως καὶ ἄδεια ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος.

Διὰ τὸν Κλάδον Α5 Φυσιοθεραπευτῶν.

Πτυχιὸν 'Ανωτέρας ἀνεγνωρισμένης Σχολῆς Φυσιοθεραπείας τῆς ἡμεδαπῆς ἢ ἀλλοδαπῆς, τριετοῦς τοῦλάχιστον φοιτήσεως, ἐλλείψει δὲ τοιούτου πτυχίου ἐτέρας σχετικῆς ἀνωτέρας Σχολῆς.

Διὰ τὸν Κλάδον Α6 Διαιτολόγων :

Πτυχιὸν Διαιτολόγων 'Ανωτέρας ἡμεδαπῆς ἢ ἀλλοδαπῆς Σχολῆς ἢ ἐν ἐλλείψει τοιούτου, 'Ανωτέρας Σχολῆς Οἰκιακῆς Οἰκονομίας ἢ τῆς Χαροκοπέου Οἰκοκυρικῆς Σχολῆς.

Β'. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

Διὰ τὸν Κλάδον Β1 Διοικητικοῦ - Λογιστικοῦ.

'Απολυτήριον ἐξαταξίου Γυμνασίου ἢ ἄλλης ἰσοτίμου μέσης Σχολῆς γενικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Διὰ τὸν Κλάδον Β2 Βοηθῶν Φαρμακείου.

'Απολυτήριον ἐξαταξίου Γυμνασίου ἢ ἄλλης ἰσοτίμου Μέσης Σχολῆς Γενικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἄδεια ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος.

Διὰ τὸν Κλάδον Β3 'Εμφανιστῶν - Χειριστῶν καὶ Β4 Παρασκευαστῶν.

'Αντίστοιχον πτυχιὸν Σχολῆς Παραίτητων ἐπαγγελλμάτων ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τοῦ 'Υπουργείου 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων.

Διὰ τοὺς Κλάδους Β5 Νοσοκόμων καὶ Β6 'Αρρένων Νοσοκόμων.

Διὰ μὲν τὸν πρῶτον πτυχιὸν Σχολῆς Βοηθῶν Νοσοκόμων μονοετοῦς φοιτήσεως διὰ δὲ τὸν δεύτερον ἀπολυτήριον Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ ἀνάλογος ἐμπειρία.

Διὰ τὸν Κλάδον Β7 Προϊσταμένον Τεχνικῆς 'Υπηρεσίας.

Πτυχιὸν 'Ανωτέρας Τεχνικῆς Σχολῆς 'Υπομηχανικῶν εἰδικότητος Μηχανολόγου ἢ 'Ηλεκτρολόγου.

Γ'. ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

Διὰ τὸν Κλάδον Γ1 Κλητῆρων - Θυρωρῶν - Νυκτοφυλάκων, 'Απολυτήριον Δημοτικοῦ Σχολείου.

Διὰ τὸν Κλάδον Γ' Τηλεφωνητῶν.
 Ἐνδεικτικὸν Γ' τάξεως ἐξατάξιου Γυμνασίου ἢ ἰσοτίμου πρὸς τοῦτο ἢ πτυχίον τῆς Σχολῆς Φάρου Τυφλῶν.

II. ΕΠΙΘΗΤΕΙΑ

Ἐπὶ τοῦ Ἰατρικοῦ προσωπικοῦ ἰσχύουν τὰ περὶ προσόντων διορισμοῦ καὶ μισθοδοσίας ὀριζόμενα ὑπὸ τῶν Ν.Δ. 3623/56 καὶ τοῦ ἀπὸ 8 - 9/5.58 «περὶ διαδικασίας κ.λ.π.».

III. ΕΠΙ ΕΜΜΙΣΘΩ ΕΝΤΟΛΗ

Νομικὸς Σύμβουλος προσλαμβάνεται Δικηγόρος παρ' ἑφ'ταίς κεκτημένους κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα ἐπιστημονικὰ καὶ ἠθικὰ προσόντα.

IV. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΔΙΕΠΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΩΝ Ν.Δ. 385/1969 ΚΑΙ 1198/1972

Διὰ τὰς θέσεις Θερμαστῶν :
 Πτυχίον Θερμαστοῦ καὶ ἄδεια ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος.

Διὰ τὰς θέσεις Ἡλεκτροτεχνίτου καὶ Μηχανοτεχνίτου :
 Ἄδεια Ὑπουργοῦ Βιομηχανίας Γ' ἐιδικότητος Γ' Κατηγορίας διὰ τὸν Ἡλεκτροτεχνίτην, καὶ πτυχίον Γ' τάξεως διὰ τὸν Μηχανοτεχνίτην.

Διὰ τὰς θέσεις ὕδραυλικοῦ, ξυλουργοῦ καὶ ἐλαιοχρῶματιστοῦ :

Πτυχίον Τεχνικῆς Σχολῆς, ἐλλείψει δὲ πτυχίου, ἀπολυτήριον Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ βεβαιούμεναι γνώσεις ἀσκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος.

Διὰ τὴν θέσιν Κλιβανέως :
 Ἀπολυτήριον Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ βεβαιούμεναι γνώσεις χειριστοῦ ἀποστειρωτικῶν κλιβάνων.

Διὰ τὴν θέσιν Κτίστου :
 Ἀπολυτήριον Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ σχετικὴ ἐμπειρία προστηκόντως ἀποδεικνυμένη.

Διὰ τὴν θέσιν Ἀρχιμαγείρου :
 Πτυχίον Σχολῆς Τουριστικῶν Ἐπαγγελματῶν καὶ ἐν ἐλλείψει πτυχιοῦ ἐξαετῆς προὔπηρεσία μαγείρου εἰς Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου ἢ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου ἢ εἰς σοβαρὰν ἰδιωτικὴν ἐπιχείρησιν.

Διὰ τὴν θέσιν Μαγείρου :
 Πτυχίον Σχολῆς Τουριστικῶν Ἐπαγγελματῶν καὶ ἐν ἐλλείψει πτυχιοῦ τριετῆς προὔπηρεσία μαγείρου εἰς Ν.Π.Δ. ἢ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου ἢ εἰς σοβαρὰν ἰδιωτικὴν ἐπιχείρησιν.

Διὰ τὴν θέσιν Βοηθοῦ Μαγείρου :
 Ἀρτία γνώσις τῆς Μαγειρικῆς Τέχνης.

Διὰ τὴν θέσιν ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου :
 Ἀπολυτήριον Δημοτικοῦ Σχολείου, ἐπαγγελματικὴ ἄδεια ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου δευτέρας κατηγορίας.

Διὰ τὰς θέσεις Ραπτριῶν :
 Δίπλωμα ἀνεγνωρισμένης Σχολῆς.

Διὰ τὰς θέσεις σιδηρωτριῶν - κηπουρῶν - τραπεζοκόμων καὶ Κουρέων σχετικὴ ἐμπειρία προστηκόντως ἀποδεικνυμένη.

Διὰ τὰς θέσεις Τραυματιοφορέων :
 Ἀπολυτήριον Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ ἱκανὴ σωματικὴ ἀντοχή.

Διὰ τὰς πρακτικὰς νοσοκόμους καὶ σχετικὴ ἐμπειρία περὶ τὴν νοσηλείαν.

Διὰ τὰς λοιπὰς ἐιδικότητας τοῦ προσωπικοῦ ἐπὶ σχέσει Ἰδιωτικοῦ Δικαίου ἀρτία γνώσις τῆς ἀντιστοίχου τέχνης.

Δι' ἀπάσας τὰς ὡς ἄνω ἐιδικότητας ἀπαιτεῖται ἐπίσης ἀπολυτήριον Δημοτικοῦ Σχολείου ἐν ἐλλείψει δὲ τούτου ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 27 καὶ 28 τοῦ Ν.Δ. 3094/54.

Ἄρθρον 9.

Δύναται λόγῳ ὑπηρεσιακῆς ἀνάγκης δι' ἡτιολογημένης ἀποφάσεως τοῦ Δ.Σ. τῇ εἰσηγήσει τοῦ Διοικητικοῦ Διευ-

θυντοῦ νὰ ἀνατίθενται εἰς ὑπαλλήλους τοῦ Νοσοκομείου πέραν τῶν κυρίων αὐτῶν καθηκόντων καὶ ἕτερα καθήκοντα προσυδιάζοντα εἰς τὸν ὑπηρεσιακὸν κλάδον, εἰς ὃν ἀνήκουν.

Ἄρθρον 10.

1. Τὸ προσωπικὸν τοῦ Νοσοκομείου διακρίνεται εἰς ἐσωτερικὸν ὑποχρεούμενον ἐκ τῆς ὑπηρεσίας του νὰ διανυκτερεύῃ ἐν αὐτῷ καὶ εἰς ἐξωτερικόν.

2. Τὸ Ἐσωτερικὸν προσωπικὸν εἶναι :

α) Οἱ ἐκάστοτε ἐφημερεύοντες ἱατροί.

β) Τὸ νοσηλευτικὸν προσωπικόν.

γ) Εἰδικευόμενοι ἱατροί.

Εἰς τὸ Ἐσωτερικὸν προσωπικὸν παρέχεται τροφή καὶ ἐφ' ὅσον οἱ χώροι τοῦ Νοσοκομείου ἐπιτρέπουσι καὶ κατοικία.

3. Δύναται δι' ἡτιολογημένης ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου νὰ χορηγῆται εἰς τὸ φαρμακοποιὸν ἢ τοὺς βοηθοὺς φαρμακείου, εἰς τὸ τεχνικὸν καὶ τὸ βοηθητικὸν προσωπικὸν καὶ τὸ προσωπικὸν καθαριότητος μεσημβρινὴ τροφή καὶ εἰς ὅλους ἐξαίρετικὰς περιπτώσεις καὶ βραδυνὴ τοιαύτη.

4. Δι' ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου δύναται νὰ παρέχεται τροφή καὶ εἰς τὸ μὴ δικαιούμενον τοιαύτην προσωπικὸν ἐπὶ καταβολῇ τοῦ κόστους τῆς χορηγουμένης τροφῆς, ἐφ' ὅσον αἱ τεχνικαὶ καὶ λοιπαὶ προϋποθέσεις τοῦ Νοσοκομείου ἐπιτρέπουσι τούτον.

5. Ἀπαγορεύεται εἰς τὸ προσωπικὸν νὰ παραλαμβάνη καὶ μεταφέρῃ ἐκτὸς τοῦ Νοσοκομείου τὴν τροφήν του παρασκευασμένην ἢ ἀπαρασκευάστον.

Ἡ κατὰ τὸ παρὸν ἄρθρον χορηγουμένη εἰς τὸ ὡς ἄνω προσωπικὸν τροφή παρέχεται πρὸς κάλυψιν λειτουργικῶν ἀναγκῶν τοῦ Νοσοκομείου καὶ δὲν ἀποτελεῖ μισθὸν ἢ ἄλλο εἶδος ἀποδοχῶν τοῦ προσωπικοῦ τούτου.

Ἄρθρον 11.

1. Εἰς τὸ νοσηλευτικὸν προσωπικὸν παρέχεται ἡ καθωρισμένη στολὴ συμπεριλαμβανομένης καὶ ὑποδήσεως μέχρι δύο ζευγῶν υποδημάτων ἐτησίως.

2. Εἰς τοὺς Κλητῆρας - Θυρωροὺς - Νυκτοφύλακας παρέχεται στολὴ καθοριζομένη δι' ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

3. Ἐπίσης παρέχεται στολὴ ὑπηρεσίας εἰς τοὺς τραυματιοφορεῖς, τὰς τραπεζοκόμους, τὰς καθαριστριάς, τὸ προσωπικὸν Μαγειρείου, τοὺς Κουρεῖς (λευκὴ μπλουζά), τὸν κλιβανέα, τοὺς θερμαστὰς (φόρμα), τοὺς κηπουροὺς (φόρμα) ὡς καὶ εἰς ἅπαν τὸ τεχνικὸν προσωπικὸν (φόρμα).

4. Εἰς τοὺς ἱατροὺς, φαρμακοποιούς, παρασκευαστάς, ἐμφανιστάς, χειριστάς, παρέχεται καθωρισμένη στολὴ ὑπηρεσίας (λευκὴ μπλουζά).

5. Δι' ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου δύναται νὰ παρέχεται στολὴ ὑπηρεσίας (μπλουζά) εἰς τὸ θῆλυ Διοικητικὸν Προσωπικὸν καὶ τοὺς Ἀποθηκάρχους.

6. Ἡ παρεχόμενη εἰς τὸ ὡς ἄνω προσωπικὸν στολὴ ὑπηρεσίας ἀπαγορεύεται ἀπολύτως νὰ φέρηται ἐκτὸς τοῦ Νοσοκομείου καὶ εἰς ὅρας ἐκτὸς ὑπηρεσίας.

Εἰς τὸν Ἡμέτερον ἐπὶ τῶν Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν Ὑπουργόν, ἀνατίθεμεν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Προεδρικοῦ Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1975

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΤΣΑΤΣΟΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ
 ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΡΑΛΛΗΣ ΕΥΑΓΓ. ΔΕΒΛΕΤΟΓΛΟΥ
 ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τελειώνοντας αυτήν την εργασία νιώθουμε την ανάγκη να σας εκμυστηρευτούμε τους λόγους που μας ώθησαν να πραγματευτούμε το συγκεκριμένο θέμα. Από την αρχή της προσπάθειας μας δεν αντιμετωπίσαμε την συγκεκριμένη εργασία ως ακόμη μία βασανιστική διαδικασία στην οποία υποβάλλονται οι Έλληνες φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προκειμένου να αποκτήσουν τον τίτλο σπουδών τους, αλλά ως ένα στοίχημα να καταφέρουμε να αναδείξουμε την σημαντικότητα και την ιστορία του συγκεκριμένου νοσηλευτικού ιδρύματος. Ένα ίδρυμα όπου γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω, ότι έχει γράψει με χρυσά γράμματα το όνομά του στην Ιερή Βίβλο της Υγείας. Παρόλα αυτά όμως ο Άγιος Δημήτριος δεν έχει ευφησηχαστεί στις δάφνες του παρελθόντος αλλά δίνει καθημερινά ακατάπαυστο αγώνα προσφοράς στο δύσκολο κομμάτι της κοινωνίας που λέγεται ΥΓΕΙΑ.

Κλείνοντας ευχόμαστε ολόψυχα ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ να συνεχίσει να υπάρχει γιατί είμαστε σίγουρες ότι εκτός από το λαμπρό παρελθόν, το σπουδαίο παρών μπορεί να έχει και ελπιδοφόρο μέλλον εφόσον βέβαια κάποιοι το ΕΠΙΤΡΕΨΟΥΝ.....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Asley JA. Fountations for scholarship: historical research in nursing. ANS Adv Nurs Sci. , 1978, 1(1).
2. Βαρελά Ε. Υγεία και περίθαλψη στην Θεσσαλονίκη της πρώιμης Τουρκοκρατίας. 1^ο Επιστημονικό Συνέδριο. Θεσσαλονίκη, 2006.
3. Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης “ Ο Άγιος Δημήτριος”. Ενημερωτικό φυλλάδιο, 2008.
4. Champers LE & Subera PA. Nursing history as a tool for development of a professional identity within nursing students. J. Nurs Edu. , 1997, 36(9)
5. Δημητριάδου Α. Η νοσηλευτική στην Ελλάδα από την αρχαιότητα μέχρι το 2^ο Παγκόσμιο πόλεμο. Το Βήμα το Ασκληπιού, 2005, 4(1).
6. Ζωγράφου Ε. Νεότερα μνημεία της Θεσσαλονίκης. Υπουργείο Πολιτισμού & Υπουργείο Β.Ελλάδος, 1987.
7. Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης. In Memoriam. Σελ.31-34
8. Καλατζής Γ.- Λασκαράτος Ι. Ιστορία της Ιατρικής. Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής, 2003, 20(1).
9. Krug A. Αρχαία Ιατρική. Μετάφρ. , Παπαδήμα, Αθήνα ,1997.
10. Κουρκούτα Λ. Η Νοσηλευτική στο Βυζάντιο. Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα, 1993
11. Κουρκούτα Λ. – Λαναρά Β. Νοσοκομεία-Νοσηλευτική: Μερικά σχόλια για τους όρους. Νοσηλευτική, 1994, 3:132-136
12. Μουτζάλη Αφέντρα. Περίθαλψη ασθενών στο Βυζάντιο. Αρχαιολογία και Τέχνες, 2001, 19(103).

13. Παπανικολάου Χ. Οι υγειονομικές συνθήκες στη Θεσσαλονίκη κατά την Τουρκοκρατία. Ιατρική Εταιρεία Θεσσαλονίκης, 2003.
14. Παπαγεωργόπουλος Β. Θεαγένειο, τρεις αιώνες Ιστορία. Θεσσαλονίκη, 2003
15. Πολυζωΐδης Σ. Μισός αιώνας με τον ιατρικό κόσμο της Θεσσαλονίκης. Ιατρικός σύλλογος Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 1996.
16. Πολυζωΐδης Σ. Νοσηλευτικά Ιδρύματα της Θεσσαλονίκης. Ιατρικός σύλλογος Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 1998.
17. Τράκα Ντιάνα. Η βυζαντινή ιατρική. Αρχαιολογία και Τέχνες, 2005, 23(97).
18. Χεκίμογλου Ε. Ελληνικά Νοσοκομεία της Θεσσαλονίκης επί Τουρκοκρατίας. Μακαδονικά, τόμος 28, Θεσσαλονίκη, 1992.
19. Χεκίμογλου Ε. Μαντοπούλου Θ. Η Θεσσαλονίκη κατά την Τουρκοκρατία, η οργάνωση της πόλης και τα μνημεία. Αρχαιολογία και Τέχνες, 1997, 15(64).
20. Χεκίμογλου Ε. Το μητροπολιτικό συγκρότημα Θεσσαλονίκης κατά τον 19^ο αιώνα. ΙΔ Πανελλήνιο Ιστορικό Συνέδριο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 1994.
21. Ενημερωτικό Δελτίο Γ.Σ.Ν. 424. Θεσσαλονίκη, 1975.

Παγκόσμιος Ιστός

22. www.oagiosdimitrios.gr
23. www.axepa.gr
24. www.papanikolaou-hospital.gr

